

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

Kulturní relativismus a etnocentrismus v seriálu

American Dad!

Magisterská diplomová práce

Bc. Jana Moravcová

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.

Olomouc 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala zcela samostatně, za pomoci všech zde uvedených zdrojů a pramenů. Práce obsahuje 149 230 znaků (168 164 znaků včetně poznámek pod čarou).

Souhlasím s veřejným zpřístupněním v internetové databázi závěrečných vysokoškolských prací.

V Olomouci dne 10.5.2012

Podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda vyjádřila své poděkování prof. Hubíkovi za věcné rady, laskavé a podnětné připomínky a v neposlední řadě za trpělivost.

Abstrakt

Diplomová práce analyzuje metodou zakotvené analýzy téma kulturního relativismu a etnocentrismu zobrazované v televizním seriálu American Dad!. Analytická část zahrnuje první čtyři sezóny seriálu, které obsahovaly analyzovaný fenomén projekce kulturního relativismu a etnocentrismu v nejvyšší míře. Pomocí metody zakotvené teorie v pojetí Anselma Strausse autorka analyzuje skrze postupy trojího kódování situace, které projektují otázky kulturního relativismu v interakci dominantní kultury s etnickou menšinou. Studie vychází z relativistické tradice a stejným náhledem také hodnotí etnocentrické tendence. Autorka upozorňuje na problematiku mediálních obsahů tohoto typu a jejich vliv na tvorbu kulturních stereotypů, zejména v případě, kdy se mediální obsah prezentuje jako relativistický, ale vykazuje silné etnocentrické tendence, které se projevují primárně a jsou umírňovány v reakci.

Anotace

Název: Kulturní relativismus a etnocentrismus v seriálu American Dad!

Bibliografický záznam: MORAVCOVÁ, Jana. Kulturní relativismus a etnocentrismus v seriálu American Dad!. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta filozofická, Katedra žurnalistiky, 2012. stran. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.

Autor: Bc. Jana Moravcová

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.

Počet znaků: 149 230

Počet stran: 101

Počet zdrojů: 41

Počet pramenů: 78

Klíčová slova: etnocentrismus, kulturní relativismus, kultura, zakotvená teorie

Abstract

This diploma thesis analyses the themes of cultural relativism and ethnocentrism displayed in the American Dad! tv series by the method of grounded theory. The analytical part includes first four seasons of the American Dad! Tv series. These seasons includes the phenomenon of cultural relativism and ethnocentrism in the highest degree. Using grounded theory in the concept of Anselm Strauss, the author of this study analyzes situations, which project the issues of cultural relativism in the reaction of ethnic minority with the domination culture through the triple coding concept. The study is based on the relativistic tradition and evaluates the ethnocentric tendencies of the series in the same way. The author highlights the problems of this type of media content and its influence on cultural stereotypes, especially when media content is presented as a relativist, but shows strong ethnocentric tendencies that are manifested primarily and equaled in the reaction.

Anotation

Title: Cultural relativism and ethnocentrism in the TV series American Dad!

Bibliographical evidence: MORAVCOVÁ, Jana. Kulturní relativismus a etnocentrismus v seriálu American Dad!. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta filozofická, Katedra žurnalistiky, 2012. stran. Vedoucí diplomové práce Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.

Author: Bc. Jana Moravcová

Garant: Prof. PhDr. Stanislav Hubík, CSc.

Number of signs: 149 230

Number of pages: 101

Number of sources: 38

Number of origins: 78

Key words: Ethnocentrismu, cultural relativism, culture, grounded theory

Obsah

Úvod.....	7
1. Teoretické ukotvení studie.....	10
1.1. Klíčové pojmy.....	11
1.1.1. Kultura	11
1.1.2. Masová a populární kultura.....	14
1.1.3. Populární kultura.....	17
1.1.4. Etnocentrismus	18
1.1.5. Kulturní relativismus	23
1.1.6. Sociální konstrukce reality a její vliv na příjemce.....	27
1.2. Televizní série American Dad!.....	28
1.2.1. Obsah seriálu.....	29
1.2.2. Tvůrci seriálu a jejich další tvorba.....	33
1.3. Metodologie výzkumného šetření.....	34
1.3.1. Kvalitativní metody výzkumu.....	34
1.3.2. Zakotvená teorie.....	37
1.4. Shrnutí a způsob aplikace teorie v praktické části.....	45
2. Praktická část.....	48
2.1. Metodika výzkumu.....	49
2.2. Kódování obsahu.....	53
2.2.1. Otevřené a axiální kódování.....	53
2.2.2. Axiální kódování	85
2.2.3. Selektivní kódování.....	89
2.3. Zpětné zakotvení teorie	91
2.3.1. Dominantní kultura a její (ne)přízpůsobivost.....	92
2.3.2. Způsob zobrazování kulturního relativismu a etnocentrismu, jejich vzájemný poměr	97
2.3.3. Poměr prostoru, který je v seriálu věnovaný kulturnímu relativismu a etnocentrismu.....	103
3. Závěr.....	105
4. Zdroje a seznamy.....	109
4.1. Seznam zkratk	109
4.2. Seznam pramenů	110
4.3. Seznam citovaných pramenů.....	114
4.4. Seznam literatury.....	115
4.5. Elektronické zdroje.....	119
4.6. Seznam obrázků.....	120
4.7. Seznam tabulek.....	120

Úvod

„Je absurdní prohlašovat jednu kulturu za vyšší, než je druhá. Vždyť žádná kultura, pokud by zůstala sama, by nikdy nemohla být vyšší.“

Claude Lévi-Strauss

V jedenadvacátém století, v době internetu a života „na síti“ se takřka neustále nacházíme pod tlakem mediálního obsahu. Není tedy ani pro nás žádným tajemstvím, že v průběhu uplynulého roku probíhaly (a stále probíhají) silné nepokoje v arabském světě. Takřka denně sledujeme tyto i jiné informace z různých koutů více či méně vzdáleného světa. Prostřednictvím televizního, novinového a stále častěji i internetového zpravodajství přijímáme neustávající informační tok také o neutuchajících konfliktech uvnitř jednotlivých států, stejně jako války napříč národnostmi. Podobná vlna nepokojů proběhla v nedávné době i na území České republiky, kdy se na severu Čech ve Šluknovském výběžku stalo vysoce konfliktním soužití tzv. „bílých s černými“.

Téma prezentace kulturního relativismu a etnocentrismu masovými médii je z historického hlediska dlouhodobý fenomén a v současné době tedy i velmi aktuální téma, kterému jsem rozhodla věnovat svou pozornost v předkládané studii. Zaměřila jsem se na konkrétní televizní obsah ve formě televizní série a na prostředky, jimiž skrze masové médium zobrazuje subjektivizovanou formu etnocentrismu a potažmo i kulturního relativismu.

Předem je nutné uvědomit si několik zásad pro pochopení záměrů studie. Především to, že mediální reprezentace druhých se skládá nejen z vlivu působeného samotným typem média a jím nabízené reprezentace skutečnosti, ale také z aktivní účasti recipienta, který se sdělením nakládá

dle vlastní zkušenosti a konstruuje tak svou osobní sociální realitu.¹ Svou studii tedy pojmám jako analýzu materiálu, který je schopen masově formovat povědomí televizních diváků o zde zobrazovaných etnických skupinách a spoluutvářet tak jejich postoj k těmto konkrétním přistěhovalcům.

K analýze jsem po pečlivé rešerši z předkládaných českých i zahraničních populárních televizních produktů vybrala divácky úspěšnou americkou televizní sérii *American Dad!*. Ta ve svém jádru vykazuje neoddiskutovatelnou reprezentaci zkoumaných fenoménů – kulturního relativismu a etnocentrismu – a díky vysoké sledovanosti i vliv na vnímání obsahu série recipienty.

Ústředním tématem práce je kvalitativními výzkumnými metodami vedená analýza obsahu amerického televizního animovaného seriálu *American Dad!*, konkrétně metodou zakotvené teorie. Teoretické ukotvení studie vychází ze stručné formulace základních využívaných pojmů – z antropologické linie definic kultury, konkrétně evolucionistických (Taylor) a difuzionistických (Boas) definic, a postulátů kulturního relativismu (Boas, Benedictová) a etnocentrismu (W.G.Sumner). Pozornost bude zaměřena na prezentaci obou zkoumaných fenoménů, jež se konstituují v sociální interakci klíčových postav seriálu s konkrétními etnickými menšinami.

Při definici klíčových pojmů bude práce vycházet z monografií Václava Soukupa (kultura), Antoníny Kloskové a Theodora Adorna (masová kultura), W. G. Sumnera (etnocentrismus), T. H. Eriksena (etnicita, relativismus, etnocentrismus, asimilace). Dále teoretické ukotvení vychází při popisu metodologie analytické části především z pojetí zakotvené teorie (grounded theory) Strausse a Corbinové.

Tato práce klade důraz na dosáhnutí několika cílů. Stěžejním cílem je tvorba teoretického popisu prezentace kulturního relativismu

¹Fáze selektivního vlivu dle MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2009.

a etnocentrismu v televizním seriálu American Dad!. Tento teoretický popis prezentace zkoumaných fenoménů bude zachycen pomocí metody zakotvené teorie. Bude vypracována základní typologie nahlížení na cizí etnikum (či jeho sebereprezentaci) vyskytující se v konkrétní dominantní kultuře.

Dílčích záměrů je hned několik. Řadí se mezi ně konstrukce dostatečně relevantních odpovědi na výzkumné otázky formulované v metodickém oddílu. Dalším záměrem je zjistit, jakými metodami seriál zobrazuje otázky kulturního relativismu a etnocentrismu. Zda analyzovaný seriál předkládá divákovi spíše etnocentrický či relativistický náhled na etnické menšiny, jakým způsobem se o cizích kulturách vyjadřuje v interakci i mimo ni, jaký seriál zaujímá postoj k etnickým menšinám – zda majoritně etnocentrický nebo relativistický. Také, zda může seriál konstruovat všeobecně přijímané povědomí o etnických menšinách.

Předmětem studie budou dále také metody prezentace dominantní kultury, ve které je TV série zakotvena, metody prezentace postulátů kulturního relativismu a etnocentrismu, jejich vzájemný poměr, a to, zdali jsou ve vzájemné rovnováze.

1. Teoretické ukotvení studie

1.1. Klíčové pojmy

V předkládané studii budu operovat s několika základními pojmy, které jsou tematicky velmi široce uchopitelné a je tedy nezbytné tyto pojmy pro pochopení celého výzkumu teoreticky jasně, avšak stručně, zakotvit a usnadnit tak čtenáři orientaci v textu a pochopení celé studie. Těmito pojmy jsou kultura, masová kultura, populární kultura, televizní kultura, kulturní relativismus, etnocentrismus. Z tohoto teoretického základu bude dále vycházet výzkumný oddíl v praktické části práce. Stejně tak je nezbytně nutné seznámit čtenáře s metodologickým rámcem práce, ze kterého vychází konkrétní analytická metoda, pomocí níž dále uchopuji analyzovanou problematiku.

1.1.1. Kultura

Pojem kultura je natolik široký, že by jeho rozbor sám o sobě vydal na další samostatnou diplomovou práci či spíše dizertační studii. Kultura patří údajně mezi tři nejsložitěji definovatelná slova v anglickém jazyce.² Mým úkolem zde není sledovat dějiny vývoje pojmu kultura, civilizace, společnost aj. Úkolem této kapitoly je poskytnout stručný, avšak dostačující vhled do vývoje tohoto pojmu a poskytnout čtenáři jasnou představu o tom, jakým způsobem je v této práci s pojmem nakládáno.. Protože zjednodušené vysvětlení pojmu kultura v podstatě neexistuje a jeho vymezení bez širších kontextuálních souvislostí je takřka nemožné, čerpám primárně z prací Václava Soukupa, antropologů Kroebera a Kluckhohna ad.

Jako výchozí tendenci v chápání pojmu kultura využívám globální antropologické pojetí kultury, které postrádá hodnotící konotace. Dle britského literárního kritika a teoretika Terryho Eagletona pokrývá antropologický význam slova kultura absolutně vše od účesů či stravovacích návyků po způsoby pojmenovávání členů široké rodiny. Estetický smysl pojmu zahrnuje i Igora Stravinského, ovšem nikoliv science-fiction, která

² EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. 2001. Str. 9

už spadá spíše pod kulturu masovou neboli populární. Populární kultura³ je kategorie, která se mnohoznačně vznáší mezi kategorií antropologickou a estetickou.⁴

Samotný pojem kultura, jenž do anglického jazyka zavedl v roce 1871 Edward Bennett Taylor⁵, lze označit jako hodnoty, abstraktní ideály, k nimž se lidé hlásí. Stejně tak je kultura i normami, tj. příkazy a zákazy společenského života, konkrétními principy a zásadami, o nichž se předpokládá, že se jimi lidé budou řídit, i hmotné statky, jež sami tvoří.⁶ Není možné, aby kultura existovala bez společnosti a naopak.⁷ Také není jednoznačně možné, již dle postulátů kulturního relativismu 20. století, stanovit jednu univerzální kulturu, takzvanou jedinou správnou a platnou, a podle ní posuzovat všechny ostatní, ne-li snad ustavit jednu jedinou na celém světě, neboť se lidské kultury vyznačují neobyčejnou mnohotvárností a velmi často se od sebe zásadně liší.⁸ Podstatným činitelem šíření kultury, jejího trvání v čase a hromadění kulturního bohatství jsou tedy symbolické znaky, tj. předměty a chování mající hodnotu a význam mezi lidmi, kteří je používají.⁹

Nosné jsou zejména definice z rámce strukturalistické tradice, které se soustředí na celostní charakter jednotlivých kultur. Vnímají jejich vnitřní spojitost. Definice tohoto typu hovoří vždy o určité konkrétní kultuře a dále vnímají různost jednotlivých kultur, nikdy negeneralizují pojem na kulturu jako takovou. Oproti tomu například genetické definice se zabývají objasněním původu kultur, jejich protikladnostmi. Počítají s tím, že kultura je výsledkem společenského soužití (genetické definice jsou součástí definování kultury v kulturní antropologii). Tyto typy definic se objevují již u Taylora – otce pojmu kultura. Jeho přístup je zakotven

³ V práci je jí dále věnován samostatný oddíl.

⁴ Parafrázováno dle EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. 2001. Str. 42

⁵ KROEBER, A.L. - KLUCKHOHN, C. *Kritický nástin systému a definic kultury*. Brno: 1969. Str. 5

⁶ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1999, str. 32

⁷ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1999, str. 37

⁸ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1999, str. 37

⁹ KLOSKOVSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967. Str. 24

v evolucionistické srovnávací etnologii. Na jeho definici – „*kultura nebo civilizace (...) je ten komplexní celek, který zahrnuje poznání, víru, umění, právo, morálku, zvyky a všechny celostní schopnosti a obyčeje, jež si člověk osvojil jako člen společnosti*“¹⁰ – navazuje mnoho současných etnologických koncepcí.

Ruth Benedictová pak používá Taylorovu definici zkrácenou o „výčtovou“ část: „*kultura je složitý celek obsahující návyky nabyté člověkem jako příslušníkem společnosti.*“¹¹ Kultury jsou pro Benedictovou individuální psychologií hozenou na plátno.¹² Taylorovu definici užívá i Boas, jenž ji rozšířil a zpřesnil, aniž se od ní odklonil. Boas do kultury pojímá zvyky a jejich projevy, ale také chování jedince, jak je určováno zvyky.¹³

¹⁰ TYLOR, E.B. *The Mind of a Primitive Man*. 1903, Str. 1 „*Culture or Civilization, taken in its wide ethnographic sense, is that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom, and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society. The condition of culture among the various societies of mankind, in so far as it is capable of being investigated on general principles, is a subject apt for the study of laws of human thought and action*“

¹¹ Citováno dle KROEBER, A.L. - KLUCKHOHN, C. *Kritický nástin systému a definic kultury*. Brno: 1969

¹² BENEDICT, Ruth. *Configurations of culture in North America*. 1932.

¹³ KROEBER, A.L. - KLUCKHOHN, C. *Kritický nástin systému a definic kultury*. Brno: 1969.

1.1.2. Masová a populární kultura

Hlavním tématem této práce je hloubková analýza televizního seriálu jakožto produktu masových médií. Považuji tedy za vhodné uvést čtenáře do problematiky pojmů masová a populární kultura. Analyzovaný televizní seriál *American Dad!* je vysílán¹⁴ komerční televizní stanicí FOX, která patří do mediální korporace Fox Entertainment Groupe, jejímž vlastníkem je Rupert Murdoch.¹⁵ Jde tedy o kulturní obsah generovaný masovými médii pro současnou masovou společnost.

Masová kultura je „komercializovaná, homogenizovaná, není určena výlučně skupině obyvatel a není ani tradiční. Na jejím vytváření se nepodílejí ti, kterým je určena, (...) vznikla jako druhotný produkt průmyslové revoluce, industrializace a urbanizace a je úzce spjata s využitím masových médií.“¹⁶ Prvkem masové kultury je fenomén (jev, sdělení) vycházející z malého počtu zdrojů směrem k velkým masám příjemců pro zábavu velkého počtu lidí. Stěžejním činitelem je zde použití masových prostředků, vydělujících určitý specifický typ kultury, který se odlišil od jejích historických forem.¹⁷ Polská socioložka Antonina Kłoskowska, která studiu, popisu a kritice masové kultury věnovala velké úsilí, vidí masovou kulturu jako problematický pojem, jenž je ve svém běžném používání zatížen mnoha nedorozuměními a bývá rozporuplně hodnocen. V publikaci *Masová kultura*¹⁸ je problematika masové kultury vědomě omezena na jevy, které nejtěsněji souvisí s prostředky masové komunikace. Samotný pojem je zatížen negativními a hodnotícími konotacemi již v samotném pojmenování, které masovou kulturu velmi často ztotožňuje s kulturou vulgární a kulturou té nejnižší úrovně:

¹⁴ Seriál ještě nebyl ukončen a stále pokračuje. V tuto chvíli (září 2011) vysílá americká televizní stanice Fox jeho 7. sezónu.

¹⁵ Televizní stanice Fox, neboli Fox Broadcasting Company, nazývaná také Fox Network spadá pod Fox Entertainment Group, patřící do mediálního konglomerátu News Corporation Ruperta Murdocha.

¹⁶ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 2004. Str. 13.

¹⁷ KŁOSKOWSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967. Str. 69

¹⁸ KŁOSKOWSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967.

„Charakteristika obsažená již v samotném pojmu nám omezuje možnosti aplikace a zužuje možnosti použití při srovnávacích bádáních.“¹⁹ Pejorativní vnímání pojmu zaznamenala i *Hannah Arendtová*, pro niž je masová kultura *contradictio in adjecto*. Masová společnost (jako upadlá forma společnosti) a masová kultura představují navzájem propojené jevy, jejichž společným jmenovatelem není masa, nýbrž společnost.²⁰

Pokud budeme dále masovou kulturu a její původ hledat v masové společnosti, zjistíme, že masová společnost oproti tradiční společnosti nechce kulturu. Masová společnost se chce bavit, hledá zábavu, kterou nachází ve „zboží“ nabízeném zábavním průmyslem. Toto zboží potom spotřebovává jako jiné konzumní zboží.²¹ S kulturou v rámci masovosti se zachází jednorázově, nemá trvalý charakter. Masová kultura ale sama svou podřadnou a priori nepřizná. Ve svém zrcadle odráží klam, který ji činí nejkrásnější v celé zemi,²² má kolem sebe tzv. zlaté pozlátko. Kultura jako taková se vztahuje k předmětům a je fenoménem světa, kdežto zábava se vztahuje k lidem a je fenoménem života.²³ Masová kultura podněcuje v recipientech zvědavost, která má za následek vynucení pozorovaného obsahu, zřeknutí se sama sebe klamáním.²⁴

Adorno unifikaci a stereotypizační prostředky masové kultury přirovnává ke sportu. Úkony jsou normované, konzument přistupuje k obsahu s očekáváním, že dostane to, co mu v daném formátu náleží²⁵. Již nerozlišuje obsah, ale vybírá si podle formy. Takřka se stopkami kontroluje čas i další parametry formátu. Toto zesportování kultury Adorno chápe jako prvek, který se podílí na rozpadu estetického zdání. Výsledkem ovšem je, že masová kultura nečiní z konzumentů sportovce, jak by se slušelo, nýbrž povykující fanoušky.

¹⁹ KLOSKOVSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967. Str. 68

²⁰ ARENTOVÁ, Hannah. *Krise kultury: Čtyři cvičení v politickém myšlení*. 1994. Str. 121

²¹ ARENTOVÁ, Hannah. *Krise kultury: Čtyři cvičení v politickém myšlení*. 1994. Str. 129

²² ADORNO, Theodor W. *Schéma masové kultury*. 2009. Str. 16

²³ ARENTOVÁ, Hannah. *Krise kultury: Čtyři cvičení v politickém myšlení*. 1994. Str. 132

²⁴ ADORNO, Theodor W. *Schéma masové kultury*. 2009. Str. 44-45

²⁵ ADORNO, Theodor W. *Schéma masové kultury*. 2009. Str. 46

Podle Fiskeho je ovšem masová kultura kontradikcí, která nemůže existovat, protože homogenní externě produkováná kultura nemůže být prodávána masám jako výrobek, neboť kultura se takovým způsobem netváří.²⁶ Pro Fiskeho je masová kultura jen redukce na masově šířenou zábavu, která je mravním úpadkem společnosti.

Oprostíme-li se od hodnotících elementů a využijeme volnosti a možné neutrality pojmu, je možné vymežit masovou kulturu jako komplex velmi rozšířených (tedy masových) norem a vzorů chování, do nichž zahrnujeme i obyčeje a zvyky (kouření, spaní na lůžku), které jsou rozšířené mezi statisíce či milióny lidí – publikum.²⁷ Publikum je přitom chápáno jako volné seskupení, charakterizované určitou pospolitostí zájmů, znalostí, potřeb a hodnot, pro jejichž uspokojení je masový obsah generován.

²⁶ FISKE, John S.H. Komodity a kultura. In: *Revue pro médie: Časopis pro kritickou reflexi médií* [online]. 1. vyd. 2001[cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Revue01/preklad_fiske_rpm01.pdf

²⁷ KLOSKOVSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967. Str. 68

1.1.3. Populární kultura

S pojmem masová kultura souvisí i pojem populární kultura (popular culture). Populární kulturu nelze označit jako proces konzumace, ale jako kulturu, tj. aktivní proces vytváření a oběhu významů a požitků. Označuje specifické kulturní aktivity a produkty, pro které je charakteristická jejich každodenní role v životním světě individuí.²⁸ Podle Reifové tento pojem označuje komplex mediálních produktů, které bývají většinou hodnoceny jako triviální, intelektově nenáročné či dokonce ohrožující vkus majoritní populace.²⁹

Slovem populární zde není označení masové oblíbenosti, ale jde o pojem zastřešující každodenní kulturní praxi. Populární kulturu lze tedy úspěšně překládat jako „běžnou kulturu“. Tak se pojem zbaví nežádoucí pejorativní konotace, kterou nabízí adjektivum populární samo o sobě.³⁰ Jde ruku v ruce s masovou společností, která zdůrazňuje pásový charakter produkce populární kultury, kde je konzument pasivní a manipulovaný prostřednictvím masových médií. Z konzumenta, bezbranné oběti kulturního průmyslu, se v poválečném rozvoji kulturních studií formuje autonomnější jedinec. Konzumace už není pouhou komodifikací jedinců do masy. Již se počítá s tím, že jedinec je producentem populární kultury i jejím interpretem.

Na počátku osmdesátých let se objevuje nový pohled na populární kulturu s tvrzením, že: „populární kultura vytváří významný prostor pro rezistenci vůči tlakům dominantní společnosti.“³¹ Má schopnost konstruovat význam, prožitky a sociální identity.

²⁸ VOLEK, Jaromír. Populární kultura. In: *Revue pro médie: Časopis pro kritickou reflexi médií* [online]. 1. vyd., 1999 [cit. 2012-05-13]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

²⁹ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*, 2004. Str. 115

³⁰ Překlad Monika Metyková, originál FISKE, John. Understanding popular culture. Str. 23 „Popular culture is not consumption, it is culture— the active process of generating and circulating meanings and pleasures within a social system: culture, however industrialized, can never be adequately described in terms of the buying and selling of commodities.“

³¹ VOLEK, Jaromír. Populární kultura. In: *Revue pro médie: Časopis pro kritickou reflexi médií* [online]. 1. vyd., 1999 [cit. 2012-05-13]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

1.1.4. Etnocentrismus

Stěžejními analyzovanými pojmy v realizovaném výzkumu jsou etnocentrismus a kulturní relativismus. Tyto pojmy stojí ve vzájemném protikladu a znázorňující dva protipóly kulturní (in)tolerance. Etnocentrismus je kulturní univerzálium - všude na světě si lidé myslí, že pouze jejich kulturní normy jsou správné a pravdivé.³² Každé hodnocení či jakékoliv zaujímání stanoviska vůči cizí kultuře je z náhledu zastávce postulátů kulturního relativismu etnocentrické. Je podmíněno kulturní příslušností a osobním zaujetím toho, kdo vynáší soud.³³ Ovšem tradiční studium neevropských společností bylo orientováno etnocentricky – jednotlivé kultury byly hodnoceny dle měřítek západní kultury.³⁴ Samotný termín etnocentrismus pochází z řeckého „ethnos“ – „kmen“, „národ“ ve smyslu příbuzenské jednotky. Řekové takto původně označovali národy neřeckého původu. Tito lidé měli jiné zvyky či jazyk a z řeckého pohledu se tak jednalo o barbary. V pojmu „ethnos“ je tak od dob antického Řecka zakotvena příslušnost k jiné skupině s negativními konotacemi cizosti jako jsou opovrhování a podceňování. Pojem etnocentrismus poprvé definoval a začal s ním operovat americký sociolog *William Graham Sumner* v knize *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores and Morals*. Etnocentrismus je zde chápán jako tendence poznávat, hodnotit a interpretovat všechny zkušenosti a poznatky z hlediska vlastního společenství. Jedinec má sklon považovat hodnoty, normy a ideje společenství, s nímž se identifikuje, za měřítko správnosti, zatímco kulturní projevy odlišných společenství jsou posuzovány jako odchylky od stavu, jenž vnímá jako optimální.³⁵

Pro W. G. Sumnera je „*ethnocentrismus terminus technicus pro specifický náhled na skupiny lidí, kdy si jedna skupina myslí,*

³² SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. 2004. Str. 288

³³ BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 2003. Str. 11

³⁴ BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 2003. Str. 10

³⁵ HRABÁKOVÁ, Luďka. *Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy*. Paideia: Philosophical e-journal of Charles University. 2007, IV, 3-4, s. 1-6. [cit. 2010-11-09]

že je středobodem a všechny ostatní jsou vůči ní podřadné. Vnitřní i vnější vztahy jsou udávány lidovými zvyky. Každá skupina přiživuje vlastní pýchu a domýšlivost tím, že se považuje za nadřazenou, vyzdvihuje svou jedinečnost a na jiné skupiny nahlíží s opovržením. Každá skupina si myslí, že její vlastní zvyky jsou ty správné a pokud se další skupiny vymezují zvyky odlišnými, v původní skupině tato skutečnost podněcuje opovržení. Tyto odlišnosti generují označování cizích etnik hanlivými přídomky jako „požírači prasat“, „požírači krav“, „neobřezanci“, „brebentilové“, které mají vzbuzovat vůči cizí skupině negativní konotace.“³⁶ Zjednodušeně můžeme říci, že etnocentrismus se projevuje pocitem nadřazenosti jedné skupiny vůči ostatním. Člověk má v sobě zakotvený sklon hodnotit svět mimo svou sociální skupinu dle kulturních standardů této skupiny zvláště tehdy, pokud v opozici stojí jiné etnikum. Dle Baumana ale na odlišný, až negativistický postoj vůči jinému etniku nelze nahlížet s despektem. Cizí skupina je podle jeho názoru potřebnou esencí, nutnou imaginární opozicí, již člověk (sobě vlastní skupina) potřebuje pro určení vlastní sebeidentity, potažmo i pro soudržnost, solidaritu a emocionální jistotu skupiny: „Ochota spolupracovat v rámci hranic vlastní skupiny tedy potřebuje jakousi oporu v podobě odmítnutí spolupráce s protivníkem.“³⁷

Etnocentrický výklad světa v dějinách významně převažoval, nadvláda doktríny historického pluralismu ovládla antropologické studie až ve 20. století. V lidech je tak zakořeněná odvěká tendence uvažovat v kategoriích jako „my“ a „oni“. Sociální hierarchie založená na rasové

³⁶ SUMNER, William Graham. *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*. Boston: Ginn, 1906. Str. 13. Původní text: *Ethnocentrism is the technical name for this view of things in which one's own group is the center of everything, and all others are scaled and rated with reference to it. Folkways correspond to it to cover both the inner and the outer relation. Each group nourishes its own pride and vanity, boasts itself superior, exalts its own divinities, and looks with contempt on outsiders. Each group thinks its own folkways the only right ones, and if it observes that other groups have other folkways, these excite its scorn. Opprobrious epithets are derived from these differences. "Pig-eater," "cow-eater," "uncircumcised," "jabberers," are epithets of contempt and abomination.*

³⁷ BAUMAN, Zygmund. *Myslet sociologicky*. 2010. Str. 44

stratifikaci, je tak mnohými považována za zcela přirozenou.³⁸ Problém rasismu tedy nesouvisí s prvky jako je barva pleti apod., ale je součástí dichotomizace světa na „my“ a „vy“. „*Problémy rasismu nesouvisí s morfologickými znaky jako je například barva pleti, ale je součástí odvěké dichotomizace světa na kategorie my a oni. Tendencí posuzovat svět druhých skrze prizma hodnot, norem a idejí té sociální skupiny, etnika a rasy, ke které příslušíme.*“³⁹ V průběhu studie například však vyšlo najevo, že odmítavé postoje vůči cizím etnikům nejsou založeny pouze na příslušnosti ke konkrétnímu etniku (národu), ale také závisí na barvě pleti. Přičemž jediná rasová diference, kterou jsem zaznamenala je na bílé (dobro) a černé (zlo, násilí).

V případě etnocentrismu jde o odmítání samého faktu elementární kulturní rozmanitosti. Přednostně je opovrhováno tím, co se nepodřizuje normě, v níž žijeme.⁴⁰ I popojení lidstva v jeden homogenní celek bez rozdílu ras je neuspokojivé, pomíjí totiž nepřehlédnutelnou faktickou rozmanitost. Prohlášením, že se netýká podstaty problému, ji nečiníme neviditelnou.⁴¹

Etnocentrismus lze rozdělit na tři podkategorie – na etnocentrismus umírněný, agresivní a evropocentrismus.⁴² Ve svých extrémních formách nabývá etnocentrismus podoby rasismu.

Společně s etnocentrismem nelze opomenout také pojmy jako etnicita, etnikum, etnická identita, etnická skupina a národnostní menšina. Pojem etnikum byl až do pol. 19. stol. používán ve smyslu „divochů“ a „barbarů“, kdy se začal uplatňovat v souvislosti s rasovými charakteristikami. Dle Eriksena je etnicita operacionalizovaná jako „*sociální produkce a reprodukce standardizovaných klasifikačních*

³⁸ Parafráze dle SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. 2004. Str. 87

³⁹ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie*. 2004. Str. 88

⁴⁰ LÉVI-STRAUSS, Claude. *Rasa a dějiny*. 1999. Str. 16

⁴¹ LÉVI-STRAUSS, Claude. *Rasa a dějiny*. 1999. Str. 17

⁴² HRABÁKOVÁ, Luďka. *Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy*. Paideia: Philosophical e-journal of Charles University. 2007, IV, 3-4, s. 1-6. [cit. 2010-11-09]

rozdílů mezi lidmi.⁴³ Jedná se o dlouhodobou a systematickou komunikaci kulturních diferencí mezi skupinami, které se vzájemně vnímají jako odlišné. Etnicita se objevuje vždy, když se kulturní odlišnosti stanou relevantní v sociální interakci, nikoliv jako prvek symbolické kultury.⁴⁴ Souvisí s velmi variabilními rozdíly mezi skupinami. Je nutné podotknout, že náleží vztahu mezi dvěma či více skupinami. Etnicita se odehrává mezi skupinami, nikoli v jejich rámci.⁴⁵ Dělitkem mezi skupinami může být takřka cokoliv – jazyk, náboženství nebo způsob stravování.⁴⁶ Etnicita vyjadřuje kulturní rozdíly. Úkolem této práce je mimo jiné analyzovat uchopení těchto rozdílů v interakci⁴⁷ a způsob jejich prezentace.

Při nahlížení na cizí etnikum⁴⁸ je nutné uvědomit si skutečnost, kterou ve svém sborníku reflektoval Fredrik Barth, tedy fakt, že etnické identity jsou vytvářeny na základě subjektivní zkušenosti. Etnickou identitu neformuje objektivní kulturní diference, neboť jako taková neexistuje. Také je důležité přijmout za vlastní jeden ze základních postulátů multikulturalismu – tedy, že etnické fenomény jsou vlastní celému lidstvu, nejen určitým (primitivním) společenstvem.⁴⁹ Byl to právě Barth, jenž osvobodil koncept etnicity od konceptu rasy a kultury⁵⁰

Cizí etnikum

⁴³ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 215

⁴⁴ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. Str. 105

⁴⁵ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 105

⁴⁶ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 20

⁴⁷ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 105: etnický charakter sociální interakce je závislý na dané situaci

⁴⁸ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin (č. 273/2001 Sb.) definuje národnostní menšinu jako „společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“

⁴⁹ BARTH, F. *Ethnic groups and boundaries: the social organization of social difference*. Boston: Little Brown. 1969. Str. 17-18

⁵⁰ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 82.

V práci budu pro rozmanitost textu operovat s několika pojmy. Jsou jimi cizí etnikum, etnická menšina, národnostní menšina, alternativní kultura (doplnit všechny). Tyto pojmy vnímám pro účely práce jako synonymní a označující skupinu obyvatel, která se řadí k jiné etnické skupině, než jsou hlavní postavy seriálu. Chápu jím osoby, které jsou v seriálu vyobrazené jako přistěhovalec (imigrant), turista (cizinec), narozený v USA s předky pocházejícími z jiné země apod. Jde o osoby, jejichž etnický původ není zakotven na území USA. Dle Eriksena je přístup počítání generací rasistický. Etnicita je otázkou krve. Není možné počítat dvě či pět generací zpět. Původ je jasně daný.⁵¹ Toto tvrzení je ale snadno napadnutelné faktem, že mimo původní „rudé“ obyvatele severoamerického kontinentu spadají do mnou vymezené kategorie všichni ostatní obyvatelé severoamerického kontinentu. Pro jednoznačnější vymezení budeme tedy hovořit o všech osobách, jejichž etnický původ se nachází v jiné etnické (národnostní) skupině, než reprezentuje většina, a v seriálu je explicitně vyjádřen, je zřejmý v sebereprezentaci – mluvou, vizualitou, chováním, uspořádáním okolí.

⁵¹ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 44

1.1.5. Kulturní relativismus

Moderní antropologie od dob terénních výzkumů Franze Boase postupně upustila od dogmatu etnocentrismu a překlápěla svou pozornost do roviny kulturního relativismu. Tato koncepce se začala formovat na počátku 20. století jako opozice k doktríně evropocentrismu. Ve vývoji kulturní antropologie se postupné odmítnutí koncepce etnocentrismu a prosazování koncepce tzv. kulturního relativismu jeví jako jeden z velmi důležitých trendů⁵². Ostatně, jednou z premis anglosaské kulturní antropologie je fakt, že každá kultura je stejně významuplná. Žádná z kultur není „vyšší“ nebo „nižší“⁵³. Jedním z prvních teoretiků, kteří nastolili ideu kulturního relativismu, byl Johann Gottfried Herder, který, ač nemluvil konkrétně o koncepci kulturního relativismu, rozpracoval koncepci plurality kultur a prosazoval nehodnotící přístup ke světu těch druhých⁵⁴. Herder sice odmítal myšlenku nekulturního národa a připouštěl, že existují různá kulturní společenství, avšak stále považoval kulturu za univerzální lidský fenomén.

Zcela zásadní roli v konceptualizaci pojmu kulturního relativismu a jeho uvedení do antropologických výzkumů kultury sehrál antropolog Franz Boas, jenž se v kruzích proslavil terénními výzkumy cizích kultur na základě pozorování, které respektovalo hodnoty pozorované kultury, čímž se oprostil od stigmat etnocentrismu. V nastolené doktríně jej následovali jeho žáci A. L. Kroeber, Ruth Benedictová, Margaret Meadová aj; Boas ve svých pracích tvrdil, že zřetelné rozdíly mezi některými skupinami lidí (úroveň technologií, umělecké či intelektuální výkony, dokonce i inteligence) nejsou dány geneticky, nýbrž jsou následkem výchovy a kultury.⁵⁵ Touto premisou odkazuje na tvrzení, že člověk se rodí jako *tabula rasa*⁵⁶ a pouze působení okolního prostředí

⁵² BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 2003. Str. 10

⁵³ BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 2003. Str. 11

⁵⁴ SOUKUP, Václav. *Antropologie: Teorie člověk a kultury*. 2011. Str. 19

⁵⁵ SOUKUP, Václav. *Antropologie: Teorie člověk a kultury*. 2011. Str. 168

⁵⁶ Poprvé formuloval Platón. Tezi rozpracovává John Locke.

jej dále formuje. Společně se svými žáky byl Boas přesvědčen, navzdory tvrzením evolucionistických antropologů, o pluralistické koncepci dějin. Popření univerzalizmu se stalo jedním ze základních premis moderní antropologie 20. století, dále koncepci rozpracovávali příslušníci směru tzv. nové etnografie. Boasem nastolenou revoluci dokončil americký antropolog Allan Wilson. Snaha klasifikovat lidský rod na rasy na základě geografické příslušnosti, barvy pleti, tvaru lebky apod. se ukázala být absurdní.

Dalším významným antropologem, který odmítal existenci obecného vzorce pro kulturní chování byl Clifford Geertz. Podle něho se kulturní antropologie musí soustředit na *„podrobné vysvětlení kulturních systémů z etnografického hlediska s cílem pochopit jejich složitost, nesnažit se však vměstňávat je do nějakého teoretického rámce.“*⁵⁷

Podle Fukuyamy lze kořeny kulturního relativismu nalézt v díle novověkých filozofů (Nietzscheho a Heideggera) a v jejich kritice západního racionalismu. V dnešní době je navíc v souladu se západoevropským kulturním paradigmatem nejen tolerovat rozmanitost, ale také ji spíše z donucení velebit. Fukuyama také nesouhlasí s možností schematizovaného posuzování jiných kultur podle pravidel vlastní kultury. *„Přesvědčení, že kulturní pravidla jsou svémocné artefakty různých společností (nebo skupin ve společnosti), spočívající na sociálních základech, a že neexistují žádné všeobecné standardy morálky a žádný standardní způsob posuzování norem a pravidel jiných kultur.“*⁵⁸

Pokud chceme mít na určitou kulturu objektivní náhled, musíme se orientovat podle jejích vlastním významů a hodnot. Žádné praktiky a názory nelze pochopit odděleně od jednotlivé kultury, jejíž jsou tyto součástí. Mezi lidskými kulturami jsou ale velmi hluboké rozdíly, proto lidé obtížně přijímají chování nebo myšlenky odlišné kultury.⁵⁹ Rasa je dle mnohých myslitelů jen kulturní konstrukcí, konstituovanou

⁵⁷ FUKUYAMA, Francis. *Velký rozvrat*. 2006. Str. 169

⁵⁸ FUKUYAMA, Francis. *Velký rozvrat*. 2006. Str. 167

⁵⁹ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1999. Str. 39

v procesu sociální interakce a konfrontace vzorů chování morfologicky odlišných sociálních skupin. V kultuře obecně je celé spektrum defilujících zájmů, které vyplývají z životního cyklu člověka, z jeho životního prostředí a činností, a identita každé jednotlivé kultury je závislá na výběru několika specifických segmentů spektra a každá společnost na světě tento výběr již provedla. Kultury tak vůči sobě ze své podstaty ignorují základní prvky a využívají bezvýznamné.⁶⁰ Moudrost kultur spočívá v toleranci vůči rozdílnostem. Pokud jedinec nebyl vychován v souladu s danou kulturou, nemůže se na ní plně podílet. Může však uznat, že odlišné kultury mají pro své nositele stejnou důležitost, jako jeho vlastní kultura pro něj.⁶¹

V současné době jsou velice aktuálním tématem otázky integrace kultur. Kulturní relativismus se stále častěji zabývá tím, jak zakotvit práva minorit v zákonech.⁶²

Jako zajímavý příklad extrémního vývoje kulturního relativismu vidí Eriksen právě v USA: „*Především v USA se kulturní relativismus vyvinul v čistou frašku, kde si jednotliví lidé myslí, že si mohou na základě domnělé kultury dovolit cokoliv.*“ Využívá k těmto účelům termín obranný kulturní apel (the cultural defense plea). „*V rámci této logiky bylo porušení zákona minoritou prominuto a ospravedlněno, protože to prokazatelně není porušení norem v pachatelově tradiční kultuře.*“⁶³

Je nutné multikulturalismus a s ním spojený relativistický mezikulturní (nerovnoměrnost vývoje různých národů a unikátnost kultur) i interkulturní (v rámci jedné kultury se jednotlivé dimenze vyvíjejí odlišně) postoj chápat ve dvou rovinách. Multikulturní ideologie umožňuje lidskou rozmanitost na jedné straně, na straně druhé ale absurdním způsobem znemožňuje, aby bylo s přistěhovalci nakládáno jako s ostatními: „*Obecně si lidé*

⁶⁰ BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1999. Str. 32

⁶¹ BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1999. Str. 41

⁶² ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Str. 25

⁶³ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Str. 26

*nárokují kulturní osobitost pouze tehdy, pokud tím něco získají.*⁶⁴

Toto tvrzení ostatně dokládá i výzkumná část v praktické části této práce. Při průchodu daty byly opakovaně objeveny projekce kulturní přizpůsobivosti za účelem hmotného či společenského zisku či uznání (viz kategorie tolerance, integrace, napodobení).

⁶⁴ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Str. 27

1.1.6. Sociální konstrukce reality a její vliv na příjemce

Stejně jako tvrdí McQuail i já předpokládám, že média mají významné účinky: „*Oblékáme se podle předpovědi počasí, nakupujeme podle reklamy, (...) reagujeme na mediální zpravodajství, filmy, hudbu v rozhlasě atd.*“⁶⁵

Pokud navíc vezmeme v potaz tvrzení, že média skutečně mohou být silnější v období krize (války, teroristické útoky po 11. září), vychází nám, že v období současné ekonomické krize podpořené náboženskými a etnickými konflikty na Blízkém východě, média opět posílila vliv na vnímání recipientů. Analyzovaným materiálem je animovaná televizní série, ve své podstatě schopná zasáhnout masy jen typem formátu. Zvláště v momentě, kdy koncepcí navazuje na velice úspěšné formáty (The Simpsons, South Park). Televizní trh, který není omezen počtem deseti milionů obyvatel tak, jako u nás, skýtá obrovský prostor pro mnohem větší počet televizních sérií, které by mohly být divácky potenciálně úspěšné. Série American Dad! zaznamenala divácký úspěch, v této sezóně se dočkala již své sedmé řady. Vzhledem k období přetrvávající ekonomické krize můžeme tvrdit, že její obsah útočí na divácké vnímání poměrně účinně a je tedy možné, že reprezentace kulturní identity bude klíčová při sebeidentifikaci diváka a bude mít vliv na utváření jeho názorů. Nejvýznamnější účinek médií spočívá v konstruování významů a v jejich syntetickém nabízení publiku. Publikum je poté začleněno do vlastních významových struktur, které jsou často již zformované předchozí kolektivní identifikací. Význam sdělení si vytváří příjemce a tím definuje účinky.⁶⁶

Média prezentují realitu předvídatelně, typickými způsoby konstruují sociální procesy; příjemce si sám pro sebe utváří vlastní náhled na sociální realitu a své místo v ní ve spolupráci se symbolickými konstrukcemi mediálního obrazu reality.⁶⁷

⁶⁵ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2009. Str. 468

⁶⁶ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2009. Str. 473

⁶⁷ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2009. Str. 474

1.2. Televizní série *American Dad!*

Stručný vhled do děje seriálu považuji za zásadní primární znalost především pro čtenáře, kteří nebyli se seriálem doposud obeznámeni a nemají elementární povědomí o ději, situacích či typech postav, které se v seriálu objevují. Dále jsem zařadila oddíl, pojednávající stručně o tvůrcích seriálu a jejich dalších počinech. Tato část je více než vhodná pro pochopení celého záměru a výběru konkrétního seriálu pro tento typ výzkumu.⁶⁸

Dle kategorizace Angely Ndalianis patří série *American Dad!* do prvního kategorienarativního prototypu.⁶⁹ Vyznačuje se tím, že jednotlivé epizody spojují stejné postavy, které se objevují po celou dobu, ovšem mezi jednotlivými epizodami chybí narativní linka, která by udržovala kontinuum příběhu. Výjimku tvoří epizody, které na sebe navazují (epizody 12 a 13 první sezóny seriálu). Televizní série *American Dad!* nemá konkrétní narativní linii, ta se mění, a v každé nové epizodě se objevuje jiný typ problému. Postavy nestárnou, vyvíjejí se pouze v průběhu dané epizody.

⁶⁸ Faktické údaje o seriálu byly čerpány z oficiálních webových stránek televizní stanice Fox. Dostupné z <<http://www.fox.com/americandad/>>

⁶⁹ NDALIANIS, Angela. *Television And the Neo-Baroque. The Contemporary Television Series*. Str. 87-88

Obrázek č. 1 – Titulní obrázek seriálové rodiny

1.2.1. Obsah seriálu

American Dad! je americká televizní animovaná série od známého tvůrce televizních obsahů, spisovatele, herce a animátora Seta MacFarlanea.

Klíčovými hrdiny příběhu je stereotypizovaný model americké rodiny⁷⁰ střední třídy žijící na ulici 43 Cherry Street v poklidném fiktivním městečku Langley Falls v oblasti Washingtonu D.C. Hlavní postavou je arogantní egoista Stan Smith, otec rodiny, republikán, pracující v centrále CIA. Jeho manželka Francine je velmi emocionálně založená žena v domácnosti, mimo konkrétní specifické situace vždy dokonale upravená a oblečená do typizovaných růžových minišatů. Společně mají Stan a Francine dvě děti - syna a dceru. Osmnáctiletá Hayley je typ dívky, která se bouří proti současnému typu konzumního života, vyhledává kontakt s přírodou

⁷⁰ Pracující otec, matka v domácnosti, dvě děti – syn a dcera. Žijí v domě na předměstí, v relativně dobré čtvrti, vlastní automobil typu SUV.

a aktivisty všeho druhu. Syn Steve je čtrnáctiletý chlapec s velmi nízkým sebevědomím, se zálibou v PC, videohrách, fantasy žánru, toužící po dívce. Zobrazení dokonale tradičního rodinného vzorce – otec, matka, syn, dcera – narušují dva nonkonformní členové domácnosti – mimozemšťan Roger a zlatá rybička jménem Klaus. Běžný život hlavních hrdinů doprovázejí osoby jim blízké. Během všech čtyř analyzovaných sezón se tak setkáváme například s bohémským Jeffem, přítelem Hayley, malou komunitou kamarádů nevyzrálého Stevea či se Stanovými kolegy ze zaměstnání. Nechybí ani sousedé z ulice, širší rodinní příslušníci a další pro děj seriálu více či méně důležité charaktery.

Americký otec Stan Smith pracuje pro CIA a na své zaměstnání je patřičně pyšný. Náležitě jej v průběhu jednotlivých epizod využívá pro osobní užitek i v době pracovního volna. Jako bezchybný a hrdý patriot je takřka učebnicovým představitelem důležitých stereotypizovaných symbolických hodnot, jaké lze se Spojenými státy americkými spojit – před domem umístil stožár se vztyčenou americkou vlajkou, je staromódní, tvrdohlavý, odmítá liberalismus, jeho žena nesmí pracovat, jako muž je sobecký egoista. Svě rodině vládne pevnou rukou a určité typy cizinců vnímá automaticky jako teroristickou hrozbu pro svou zemi. Míru terorismu v okolí lokalizuje tzv. Měřič terorismu umístěný na ledničce Smithových, který na škále pěti barev (od zelené, po červenou, která znamená největší nebezpečí) monitoruje nebezpečí pro společnost. Stan se tímto měřidlem řídí, jako by to byl teploměr, který měří venkovní teplotu. Většinou je ukazatel ustálen uprostřed na žluté barvě. Nepřítelem je pro něj kromě specifických rasových a národnostních entit i vlastní liberální dcera Hayley nebo homosexuální pár ze sousedství, jenž toleruje jen do chvíle, kdy chtějí adoptovat dítě. Nedůvěryhodní pro něj jsou i spořádaní manželé Memariovi ze sousedství, kteří mají arabské předky.

Francine Smithová tvoří přesný Stanův opak. Je vyobrazena jako spořádaná žena v domácnosti, která má dostatek času na péči o rodinu i o sebe samu. Chodí obuta v botách s vysokými podpatky a oděna

do krátkých šatů růžové barvy. Své polodlouhé blond vlasy má téměř vždy pečlivě upravené. Stěžejní náplní jejího dne je běh domácnosti a starost o děti. V průběhu seriálu ale dostane několikrát prostor pro seberealizaci, ať již prostřednictvím zaměstnání, nebo skrze různé koníčky, mezi nimiž se objevuje i podmořská biologie.

Dcera Hayley se proti rodinnému vzorci vizuálně striktně vymezuje. Nosí krátké tričko odhalující piercing v pupíku, ve vlasech má vždy čelenku a na nohou nosí zásadně sandály. Smýšlením představuje průnik liberální feministky, ekologické aktivistky a poblázněné vysokoškolačky, i když je pravděpodobně vysoce inteligentní, teprve bolestně hledá své místo ve světě. Oproti otci ale, společně s matkou, neprojevuje známky rasové předpojatosti a etnocentrismu. Randí s excentrickým podivínem Jeffem, který bydlí v nákladním prostoru své dodávky, již během prvních sérií parkuje před domem Smithových. Hayley je díky svému vzhledu, smýšlení a aktivitám v takřka neustále konfliktním vztahu vůči otci.

Steve je politicky i rasově takřka neutrální. Dalo by se říci, že se o takové otázky vůbec nezajímá. Jako vysoce inteligentní chlapec v pre-pubertálním věku trpí především mindráky z vlastní existence. Zajímá jej tematika fantasy, videohry, deskové hry, je posedlý dívkami, které jím ale spíše opovrhují. Jako slabší jedinec bývá ve škole šikanován dominantnějšími spolužáky a pohybuje se v úzké společnosti podobně „handicapovaných“ kamarádů. Ty tvoří obézní Barry Robinson s lehčí mentální retardací, dále Schmuley Lonstein řečený Snot, pro zasvěcení také kluk s bíbrem a kudrnatými vlasy. Poslední v partě je krutý a anti-americký japonec Toshi Yoshida, který rozumí, ale nikdy nemluví anglicky.

Domácnost Smithových společně se základní rodinou sdílejí ještě dvě postavy, které vykazují mentálně parametry Homo sapiens sapiens, vzhledově jde o nelidské bytosti. První je zlatá rybička jménem Klaus Heissler. Klaus byl původně člověk. Narodil se ve východním Německu do rodiny zemědělce a stal se slavným skokanem na lyžích. Během zimních

olympijských her v roce 1986⁷¹ mu ale byl vyměněn mozek se zlatou rybičkou. CIA nechtěla, aby tyto hry, konající se na území USA vyhrál východní Němec. V den, kdy se závodilo, měl službu Stan, který realizoval svůj brilantní nápad, jak zamezit potupě amerického skokana, který by pravděpodobně nezískal zlatou medaili. Od té doby obývá akvárium Smithových ryba hovořící anglicky se silným německým akcentem, oplývající lascivními promluvami.

Posledním členem rodiny je mimozemšťan Rodger, sobecká, amorální bytost z vesmíru, která se na planetě Zemi vyskytuje už desítky let a vyznačuje se neustávajícím tokem sarkastických poznámek a hedonickým přístupem k životu. Pro rodinu je přítěží. Neustále obtěžuje Francine svými požadavky na nákupy sladkostí a alkoholu, který také v nadměrné míře s radostí konzumuje. Je takřka posedlý neustávajícími změnami, což se vyznačuje obrovským množstvím kostýmů, do kterých se pravidelně převléká, a vtěluje se do cizích rolí. Činí tak především proto, aby mohl opustit domov a nebyla odhalena jeho totožnost. Rodger totiž za pomoci Stana uprchl ze CIA chráněné oblasti Area 51, která zadržovala mimozemskou bytost pro výzkumné účely. Jeho prozrazení by tak pro rodinu Smithových znamenalo vymazání paměti.

Do každodenního života rodiny vstupují nejčastěji již zmiňovaný bohémský Jeff, přítel Hayley, skupinka Steveových největších kamarádů, homosexuálové Greg a Terry – sousedé a moderátoři místního zpravodajství, další sousedé, manželé Memariovi, původem Íránci, jsou pro Stana dalším vděčným terčem obvinění z terorismu, a rodiče manželů Smithových.

Seriál vysílá americká televizní stanice FOX. Pilotní díl byl odvysílán v únoru roku 2005. Seriál doposud nebyl ukončen a stále pokračuje jeho vysílání již šestou sezónou. Pro potřeby výzkumu v této diplomové práci jsou využity první čtyři sezóny seriálu.

⁷¹ Fiktivní olympijské hry vymyšlené pro potřeby seriálu.

1.2.2. Tvůrci seriálu a jejich další tvorba

American Dad! není jediný seriál z dílny Setha MacFarlanea⁷². Známy tvůrce animovaných seriálů vdechl život i dalším neméně populárním televizním rodinkám. Nejznámější je Family Guy, taktéž vysílaný americkou televizní stanicí FOX. Seriál o rodině Griffinových, který se tváří jako systémová kopie dnes již popkulturní ikony – seriálu The Simpsons (v češtině Simpsonovi, seriál vysílaný Českou televizí), je známý i českému publiku jako seriál Griffinovi (vysílá stanice Prima Cool). Seriál se dostal do širšího povědomí velkého množství diváků především díky svému zaměření na parodie a (pop)kulturní odkazy (podobně jako právě The Simpsons).

Z konceptu seriálu Family Guy vychází další seriál. Jedna z vedlejších postav, osobitý Afroameričan Cleveland Brown se stal hlavním hrdinou nové televizní série nazvané The Cleveland Show. Pořad sleduje životy nejen Clevelanda a jeho rodiny, ale i jeho sousedů a kamarádů (mezi něž patří například pár polidštěných medvědů).

Ze tří seriálů je právě The Cleveland Show nejméně známým počinem Setha MacFarlanea a jeho týmu.

MacFarlane je mimo své tvůrčí počiny pro televizi známý jako producent, herec a velmi schopný dabér. V mnou analyzovaném seriálu American Dad! mu vděčí za hlas otec Stan a mimozemšťan Rodger, ve Family Guy namluvil Petera Griffina, batole Stewieho a další. V The Cleveland Show hovoří ústy medvěda Tima.

⁷² Informace o Sethu MacFarlaneovi čerpány z <http://www.planet-familyguy.com/news/sethmacfarlane> a www.sethmacfarlane.net

1.3. Metodologie výzkumného šetření

Tato kapitola seznamuje s metodologickým pozadím práce a výběrem metody analýzy, která byla v této práci použita. Vysvětlena budou základní metodologická východiska a porovnání vybrané metody s dalšími možnostmi, které se pro tento typ výzkumu nabízely. Konkrétní metodika studie a komentář k jednotlivým postupům kódování, jichž jsem ve své práci užila, jsou zasazeny v jednotlivých podkapitolách praktické části práce.

Pro tento typ výzkumu byla vzhledem k tématu práce zamýšlena volba kvalitativních analytických postupů. Kvantifikační postupy by se na podobný typ výzkumu i konkrétně pro toto téma jistě daly také uplatnit. Vzhledem k rozsahu práce by se ale jednalo o velmi podrobný a náročný typ analýzy, který by nám ve finále pouze číselně ukázal množství jevů, a závěrem analýzy by byla kvantifikační zpráva o jednotlivých jevech. Záměrem ovšem nebylo kvantifikovat, ale především poukázat na výskyt jevů, a ten také zdůvodnit. Poukázat na stávající a proměnlivé tendence seriálu, způsoby prezentace etnocentrismu a kulturního relativismu a vytvořit relevantní teorii.

1.3.1. Kvalitativní metody výzkumu

Kvalitativní typ výzkumu nabízí velké množství různých metod pro vedení analýzy televizního seriálu⁷³. Výzkum mohl být veden metodami tradiční obsahové analýzy, diskurzivní analýzy, mohl být pojat jako případová studia, fenomenologická analýza, nabízel se také etnografický typ výzkumu.

Formální obsahová analýza je jednou z nejobvyklejších metod pro analýzu psaných textů. Je to technika měření, která umožňuje testování teoreticky podložených hypotéz. V původním pojetí Bernarda Berelsona byla určena k analýze masmédií. Jako součást pozitivistického modelu předpokládá existenci vytvořené teorie ve formě obecných tvrzení

⁷³ Viz tabulka č.1 – typy výzkumu na následující straně.

a odvozených hypotéz. Je především měřícím nástrojem, kvantitativní technikou, kde jsou konečným výsledkem proměnné podrobené statistické analýze.⁷⁴ Je objektivním typem standardizované analýzy dokumentů.⁷⁵

Výzkum neoperuje s prvotními hypotézami, ani nepočítá s kvantifikačními metodami, proto se formální obsahová analýza nezdála vhodnou pro potřeby této práce. Cílem práce není ověření hypotéz odvozených z teorie, ale nastolení teorie tvořené pro analyzovaný seriál. Dalším úskalím formální obsahové analýzy je role badatele. Ten v rámci obsahové analýzy nejprve předem definuje jednotky. Oproti tomu badatel užívající postupy zakotvené teorie hledá jednotky až průchodem analyzovaným textem.

Ze souboru kvalitativních metod analýzy se nabízely další možné metody. Případová studie je pro účely práce nevhodná svým zaměřením na komplexní uchopení konkrétního případu, který zkoumá do hloubky. V případě odlišně postaveného typu studie, zaměřené na jiné výzkumné otázky by ovšem byla metodou velmi vhodnou. Analyzovaný seriál by si jistě zasloužil komplexní analýzu vedenou z několika úhlů, zabývající se větším počtem problémů a jejich následné komparace.

Etnografický význam nevyhovuje svým zaměřením na konkrétní kulturní charakteristiky zkoumané skupiny⁷⁶. V této práci je zkoumána skupina v interakci, je zohledňován výskyt dvou klíčových fenoménů.

Nadto se nejevila jako vhodnou ani metoda fenomenologického typu analýzy. Ač klade důraz na porozumění zkoumaného fenoménu, je vhodnou metodou pro sběr dat pomocí hloubkových rozhovorů vedených o fenoménu.

Velmi málo vhodnou se zdála být i analýza diskurzu. V práci se ovšem nesoustředí pozornost na konkrétní dialogy (ač je verbální komunikace

⁷⁴ KRONICK, Jane. *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*. Sociologický časopis, XXXIII, (1/1997)

⁷⁵ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 2002.

⁷⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 103

součástí výzkumu, není stěžejním prvkem) a konstrukci zkoumaných témat z nich, čili by nebylo možné využít ani konverzační, ani lingvistickou analýzu v pojetí Normana Fairclougha. Faircloughovské pojetí diskurzu jako reprezentace určité části světa a následně jako reprezentaci této části světa určitým způsobem bych nicméně doporučila dalším badatelům jako možný přístup k analýze seriálu tohoto typu.⁷⁷ Vzhledem ke skutečnosti, že diskurzivní analýza vychází do velké míry z lingvistiky a jde o velmi hlubkový typ analýzy, bylo by její užití pro účely magisterské diplomové práce značně pracné a problematické. Následkem by byla nedostatečná propracovanost a hloubka analýzy nebo naopak značné překročení doporučeného rozsahu práce.

Tabulka č.1- typy výzkumu

Typ výzkumu	Klady	Zápory
Případová studie	Podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů	Zachycuje komplexní složitost případu, zajímá se o charakteristiky daného případu, netvoří teorii
Etnografický výzkum	Zajímá se o kulturní charakteristiky zkoumané skupiny	Jde o popis kultury skupiny lidí
Zakotvená teorie	Výzkum směřuje k návrhu teorie; podrobná analýza	Náročnost analýzy
Fenomenologické zkoumání	Klade důraz na porozumění fenoménu	Sběr dat formou dotazníku/rozhovorů,
Obsahová analýza	Umožňuje testování teoreticky podložených hypotéz	Předpokládá existenci vytvořené teorie; statistická metoda
Analýza diskurzu	Důraz na analýzu dialogu či lingvistickou analýzu	Náročný typ analýzy, problematické uchopení

⁷⁷ FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003. Str. 129

Z výše uvedených metod byla pro uchopení problematiky výskytu fenoménů kulturního relativismu a etnocentrismu vybrána jako nejvhodnější analytická metoda zakotvené teorie (grounded theory). Jejím velkým nedostatkem pro analýzu v rámci magisterské diplomové práce je celková náročnost. Pro popis problematiky a tvorbu relevantních závěrů v podobě nové teorie je ovšem neúčinnější. Výzkumníkovi je umožněno věnovat pozornost pouze konkrétní analyzované problematice. Není nucen pojímat analyzovaný obsah komplexně. Náročný kódovací proces tak skýtá výzkumníkovi dostatečnou platformu pro důkladnou rešerši a podchycení všech, pro závěry studie, klíčových jevů. Závěrem výzkumu, a také záměrem této konkrétní studie, jak již bylo řečeno v jejím úvodu, je formulace zcela unikátní teorie o zkoumaném fenoménu, vyčleněná na základě několikanásobné transformace dat.

1.3.2. Zakotvená teorie

Studie zaměřená na zobrazování etnocentrismu a kulturního relativismu v seriálu bude vedena formou metod a postupů jednoho z možných designů kvalitativní výzkumné strategie – zakotvené teorie. Zakotvená teorie skýtá formou systematického rozkrývání dat komplex inductivních postupů pro kvalitativní formu výzkumu zaměřenou na tvorbu teorie. *„Tato teorie je induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“*⁷⁸ Prvními teoretiky, kteří metodu (nebo chcete-li výzkumnou strategii) zakotvené teorie (grounded theory/grounded method) detailně popsali, byli Anselm L. Strauss a Barney G. Glaser v publikaci *The Discovery of Grounded Theory* z roku 1967. Společně si kladli za cíl stanovit kvalitativní výzkum jako vědeckou metodologii, která by měla mimo deskripci jevů sloužit navýše i k vytváření teoretických rámců

⁷⁸ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 14

a konceptualizovanému porozumění zkoumaného jevu.⁷⁹ Oba autoři se postupem času názorově rozešli.

Poté, co ukončili spolupráci na společných výzkumných projektech, vydali se každý na vlastní cestu k objasnění základních metodických principů zakotvené teorie. V roce 1992 Glasser ostře kritizoval nově přepracovanou verzi zakotvené teorie Strausse a Corbinové. Stává se rezolutně proti pojmům jako axiální kódování, kódovací paradigma, nucené vytváření kategorií výzkumníkem. Podle Glassera je jedinou správnou cestou zakotvené teorie nechat kategorie vyvstat, bez nuceného načrtávání, také odmítá formulaci výzkumných otázek a výzkumného problému.⁸⁰

Ve své práci se budu držet spíše větve nastolené Straussem, kterou rozpracoval společně s Corbinovou. Pro potřeby této práce je stěžejní metodickou příručkou dané problematiky především publikace *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie (Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques)* Anhelma L. Strausse a Juliet Corbinové, která vyšla v roce 1990, stejně jako první kniha série o zakotvené teorii *The Discovery of Grounded Theory* od zakladatelů Strausse a Glasera.

Zakotvená teorie nabízí výzkumníkovi systematického průvodce pro hloubkové přemýšlení o nasbíraných datech. Umožňují to jednotlivé postupy – specifické kódovací metody⁸¹, které na sebe navazují a do jisté míry se i prolínají.

Metoda neoznačuje pouze určitou teorii, spíše nabízí konkrétní strategii výzkumu a způsob specifické analýzy dat, extrahovaných ze sebraných

⁷⁹ LEWIS-BECK, M. S., BRYMAN, A., FUTING LIAO, T. *The Sage encyclopedia of social science research methods*. London: Sage, 2004.

⁸⁰ KELLE, U. „*Emergence*“ vs. „*Forcing*“ of Empirical Data? A Crucial Problem of „*Grounded Theory*“ Reconsidered. *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research [online]*. Dostupný z: <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-05/05-2-27-e.htm>.

⁸¹ Viz níže

materiálů. Cílem výzkumu, který vychází ze strategií zakotvené teorie, je formulace zcela nové teorie pro fenomény v určité situaci, na něž je zaměřena pozornost. Tato vznikající teorie abstrahuje z dat získaných během studia, přičemž pozornost zde spočívá v interakci sledovaných jedinců a procesů.⁸² Při tvoření teorie skrze metody zakotvené teorie nelze generalizovat. Nová teorie je platná pouze pro konkrétní případ.

Vzhledem k zaměření tohoto výzkumu na klíčové jedince (postavy seriálu), vzájemné interakce a procesy prezentace klíčových jevů se metoda zakotvené teorie jevila v porovnání s dalšími technikami kvalitativního výzkumu jako nejvhodnější. Mým záměrem nebyla pouhá deskripce jevu, ale formulace komplexní teorie dané problematiky ve vztahu k seriálu.

Základem zakotvené teorie je nepřetržitá komparace jednotlivých dat s daty, dat a kategorií a následně i kategorií vzájemně. Tato komparace následně umožňuje data shlukovat do kategorií nadřazených, ale stanoví i rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi. Specifikem zakotvené teorie je sada kódovacích technik, jejichž aplikace je v průběhu analýzy dat provázaná. Nejjednodušší technikou je otevřené kódování, „*kteřé je příbuzné tematické analýze přítomné v každém kvalitativním výzkumu*“⁸³, následuje axiální kódování a zakončuje kódováním selektivním.

Dle Hendla se postup zakotvené teorie vyznačuje pěti základními body. V prvním plánu zakotvená teorie poskytuje explicitní procesy pro vytváření teorie. Dalším zásadním bodem je poskytnutí průběžného a velmi systematického a koordinovaného postupu pro provedení studie. Je užitečná především v aplikovaných oblastech výzkumu a v oblastech, které jsou málo teoreticky zpracované. A konečně existuje dostatek příkladů použití tohoto přístupu.⁸⁴

Metoda trojího kódování

⁸² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 125

⁸³ EZZY, D. *Qualitative analysis: practice and innovation*. London: Routledge, 2002

⁸⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 127

Pro zakotvenou teorii je stěžejním bodem trojí zakódování analyzovaného obsahu. Tato metoda znamená pro výzkumníka systematický postup pro hloubkové rozkrývání dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.⁸⁵ Kódování je pro Strausse a Corbinovou synonymním výrazem k pojmu analýza. Tím, že kódujeme, již v podstatě analyzujeme. Sesbírané údaje jsou podrobně rozebrány na jednotky – pojmy, tyto jednotky jsou konceptualizovány do pojmově zastřešujících kategorií a ve finále vyabstrahované jednotky výzkumník poskládá úplně novým způsobem. Tento postup tvoří ústřední proces tvorby teorie z údajů.⁸⁶ Rozlišují se tři dimenze kódování – otevření, axiální a selektivní. Tyto procedury se nemusí používat zcela oddělené. Pro výzkumníka představují spíše různé způsoby, jak zacházet s textovým materiálem. Výzkumník mezi nimi může dle potřeby přecházet.⁸⁷ Ve svém výzkumu využívám všechny tři mody kódování. Zpracování dat v jednotlivých dimenzích probíhá zcela intuitivně, jednotlivé kroky slouží k vzájemnému doplňování a obohacování, protože autoři teorie zdůrazňují, že hranice mezi jednotlivými typy jsou vytvořeny uměle a nenásledují nutně za sebou jako nějaké stupně⁸⁸.

Otevřené kódování

Prvním kódovacím procesem, který se v rámci zakotvené teorie provádí, je tzv. otevřené kódování. Dle Strausse a Corbinové je otevřené kódování tou částí analýzy, která se zabývá abstrahováním a kategorizací pojmů podrobným studiem údajů získaných prvotní analýzou zkoumaného textu. *„Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných. (...)*

⁸⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 246

⁸⁶ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 39

⁸⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 246-247

⁸⁸ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 40

*Zakotvená teorie je díky nim v literatuře zmiňována jako neustále porovnávací metoda analýzy.*⁸⁹

Otevřené kódování je procesem pečlivého rozebírání, prozkoumávání, porovnávání⁹⁰, konceptualizace a kategorizace údajů⁹¹. Výzkumník v rámci otevřeného kódování provádí prvotní průchod shromážděnými daty. Nachází a lokalizuje v analyzovaném obsahu konkrétní témata, jevy a ty označuje pojmy. Cílem otevřeného kódování je tedy vytvoření seznamu všech témat, která lze v textu nalézt, a jejich pojmenování.⁹²

Jako první se v rámci otevřeného kódování provádí rozklad pozorovaných událostí, případů a dalších jevů na pojmy. Pojmy vybíráme tak, aby obsáhly několik podobných a vzájemně korespondujících jevů. Eliminujeme tím nadměrné množství pojmů, se kterými potom budeme dále pracovat. Tyto pojmy se následně sdružují do tříd, které autoři nazývají kategorie. Aby mohly být pojmy sdruženy do tříd, tedy do kategorií, musí při vzájemném porovnávání vykazovat určitou podobnost. Teprve poté jsou seskupeny do tzv. vyššího řádu neboli kategorie. Jednotlivé kategorie se vyznačují charakteristickými znaky nazývanými zde jako vlastnosti, které tvoří dimenze na vytvořené škále.

Systematické vytváření a rozvíjení palety vlastností jednotlivých kategorií a jejich dimenzionalizace jsou důležitými kroky pro další krok – axiální kódování. Tvoří základ pro vytváření vztahů mezi kategoriemi, subkategoriemi a hlavními kategoriemi.

Axiální kódování

⁸⁹ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 43

⁹⁰ GLASER, Barney L. - STRAUSS, Anselm G. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. 2006. 101-116 „Základem procesu kódování jsou dva analytické postupy, jejichž podstata se však s typem kódování mění. První se týká porovnávání a druhý kladení otázek. Zakotvená teorie je díky nim v literatuře zmiňována jako „neustále porovnávací metoda analýzy“

⁹¹ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 42

⁹² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005. Str. 247

Druhým stupněm kódování, který plynule navazuje na otevřené kódování a prolíná se tak s první fází, jsou procesy v rámci techniky nazvané axiální kódování. Chápe se jím soubor postupů, které data získaná v průběhu otevřeného kódování nově uspořádají a vytvářejí spojnice mezi jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi. Paradigmatický model axiálního kódování, který zahrnuje základní prvky, jimiž se výzkumník zabývá – podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky – odpovídá následující rovnici:⁹³ (A) PŘÍČINNÉ PODMÍNKY => (B) JEV => (C) KONTEXT => (D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY => (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE => (F) NÁSLEDKY.

Pro důkladné pochopení a následné důsledné vedení analýzy je nutné jednotlivé složky paradigmatu nejprve rozebrat a popsat. Příčinná podmínka je nějaký jev nebo událost, jež vede přímo ke vzniku nějakého jevu (ústřední myšlenka / událost / případ), na který se zaměřuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání nebo interakcí, nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vztah. Příčinných podmínek (příčina jevu), které vyvolávají jev, může být větší množství. Tyto jednotlivé příčinné podmínky mají své vlastnosti, jež mají dimenze.⁹⁴ Dalším prvkem v této kódovací technice je tzv. kontext, tedy soubor podmínek, za nichž se uplatňují strategie jednání nebo interakce za účelem ovládnutí či reakce na jev. Kontext je soubor vlastností jevu a jejich dimenzí.⁹⁵ Na něj navazuje složka intervenujících podmínek, jež tvoří širší kontext jevu. Jsou to široké a obecné podmínky, které ovlivňují strategie jednání nebo interakce.⁹⁶ Nezbytným bodem pro metodu, jejíž strategie budování teorie je orientovaná na jednání a interakci, jsou strategie jednání a interakce, které jsou záměrně zacílené.

⁹³ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 70

⁹⁴ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 73

⁹⁵ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 74

⁹⁶ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 75

Jednotlivé kategorie jsou v tomto procesu seřazeny do paradigmatického modelu (viz výše). Základem axiálního kódování je hledání vztahu kategorií, jejich subkategorií či dimenzí.

Výzkumník v průběhu druhého procesu kódování propojuje jednotlivé kategorie získané v rámci otevřeného kódování. Uvažuje o příčinách a důsledcích, podmínkách a interakci, strategii a procesech. Tím tvoří osy vzájemně propojující vytvořené kategorie. Následně hledá další kategorie a možné koncepty.⁹⁷

Získané údaje tedy znovu uspořádá, naprosto odlišně a novým způsobem od otevřeného kódování, vytváří spojnice mezi jednotlivými kategoriemi. Nedoporučuje se proces axiálního kódování vynechat, protože by následně nebylo možné provést důsledně závěrečnou fázi v podobě selektivního kódování.

Selektivní kódování

Selektivní kódování zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie, kolem které je organizován základní analytický příběh.⁹⁸ Ten začíná v momentě, kdy výzkumník započne integraci výsledků a identifikuje hlavní témata projektu (kategorie), které vztáhne k jedné centrální kategorii. Tato by měla odpovídat zkoumanému jevu a být dostatečně deskriptivní. Zde se definice částečně rozchází s primárním tvrzením tvůrců konceptu, podle nichž nemusí jednotlivé kroky kódování následovat za sebou. Základem pro selektivní kódování je totiž úspěšně provedená analýza axiálního kódování. Tím, že výzkumník jako předchozí krok uskuteční postupy axiálního kódování, které vycházejí z procesu otevřeného kódování, získá pro výzkum důležitý obraz o vztazích mezi jednotlivými kategoriemi.⁹⁹

⁹⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005 Str. 248

⁹⁸ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str. 86

⁹⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. 2005 Str. 251

Selektivní kódování je popisem pravidelností (opakující se vztahy mezi vlastnostmi a dimenzemi kategorií). Jejím výsledkem je formulace centrálních kategorií a vztahů, tedy formulace nové teorie.

V závěrečné fázi výzkumu se provede zpětné zakotvení teorie, jejíž návrh se tvoří narativně nebo pomocí schémat (názorně). Vyslovené výroky o vztazích mezi kategoriemi v různých kontextech se ověřují podle získaných údajů.¹⁰⁰

Podle Strausse a Corbinové probíhá zpětné zakotvování v několika bodech, které nemusí následovat nutně za sebou. Pro pořádek je ale formulují v pořadí, v jakém jej předkládají oba autoři. Začíná se návrhem teorie, poté se formulují výroky o vztazích mezi kategoriemi a ty se ověří v datech, porovnávají se mezi sebou. Končí se doplňováním nedostatků kategorií.¹⁰¹

¹⁰⁰ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 99

¹⁰¹ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999 Str. 99-105

1.4. Shrnutí a způsob aplikace teorie v praktické části

Analyzovaný materiál spadá do kategorie produktů masové a populární kultury. Vzhledem k vysoké sledovanosti, která činí v závislosti na sezóně a dílu zhruba čtyři až osm milionů diváků na epizodu, přišlo se seriálem skrze masová média¹⁰² do styku významné množství recipientů. Dá se předpokládat, že obsah televizní série American Dad! měl velký vliv na utváření představ konzumentů o zobrazovaných etnických menšinách. Byla uspokojena poptávka konzumentů po konkrétním televizním formátu a konkrétních postulátech, které k nim byly skrze jednotlivé epizody komunikovány. Předpokladem práce je fakt, že elementy populární kultury, jako např. televizní obsah ve formě seriálu mají schopnost konstruovat význam, prožitky a sociální identity jedinců. Konstrukce představ o etnickým menšinách je zakotvena v interakci jednotlivých kultur.

S pojmem kultura je v práci nakládáno dle strukturální tradice Kroeberova a Kluckhohnova výčtu. Tento typ definic nikdy nehovoří o univerzální kultuře, ale o konkrétní jedné kultuře nebo o různých kulturách. Kultura je systém vzorů pro život, je jakýmsi plánem, který usměrňuje reakce lidí.¹⁰³ Kultura se stává pojmovým modelem, který je založen na chování a jeho interpretaci. Aneb jak říká Meadová: *„Jelikož pro každou kulturu je charakteristické, že vytváří sociální tkanivo (...), může každého jednotlivce, který se v ní narodí, přizpůsobovat jednomu typu chování, aniž by při hodnocení rozdílnosti brala v úvahu věk, pohlaví, či zvláštní dispozice.“*¹⁰⁴

Dále se přikláním k antropologickému vymezení kultury, které odmítá hodnotící stanoviska, zejména abstrahováním definice dle Kloskowské: *„Kultura je relativně integrovaný celek zahrnující lidské chování a jeho*

¹⁰² Nejen skrze oficiální vysílání televizní stanicí FOX, ale také formou DVD nosičů i skrze nelegální internetové kanály.

¹⁰³ KROEBER, A.L. - KLUCKHOHN, C. *Kritický nástin systému a definic kultury*. 1969. Str. 75

¹⁰⁴ MEADOVÁ, Margaret. *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*. 2010. Str. 29

výtvary, přičemž toto chování se řídí vzory pro určitý kolektiv společnými a vytvářejícími v procesu interakce.“¹⁰⁵

Z tohoto důvodu, jak je popsáno v metodické části, práce zaměřuje pozornost na interakci jednotlivých postav seriálu, tedy na konfrontaci jednotlivých etnik a jejich chování.

V práci je dále nakládáno s pojmem kulturní identita, který se v průběhu posledních let stal důležitým nástrojem pro dosažení politické legitimacy a vlivu na světové společenství.¹⁰⁶ Kulturní identita je pohyblivým cílem. Společnosti charakterizované kulturním relativismem a multikulturní ideologií jsou opakovaně odvolávány na svou vlastní kulturu a tradici, a proto mají být na co hrdí.¹⁰⁷ Prezentace kulturní identity je jev vyskytující se ve velké míře v analyzovaném seriálu a jakožto příčinná podmínka mnoha zkoumaných fenoménů je tedy klíčovým jevem, podrobeným kódovacímu procesu.

Práce má charakter relativistické studie, pro niž je postulát kulturního relativismu klíčovým paradigmatickým. Tvzení o kulturním relativismu vychází ze školy Franze Boase¹⁰⁸ a Eriksenova tvrzení o pojetí kulturního relativismu formou *ad absurdum*¹⁰⁹ v severoamerickém prostředí. Studie zachycuje jako relativistické působení postav, jež vnímají cizí etnika ve své zemi jako zcela přirozená. V interakci s cizím etnikem (přistěhovalec, turista, narozený v USA s předky pocházejícími z jiné země) se chovají zcela přirozeně, vnímají jej jakou přirozenou součást své kultury, nikoliv jako nepřítele, rádi jej poznávají a učí se od něj.

Analýza bude vedena kódovacími technikami metody zakotvené teorie (grounded theory). Využity budou postupně tři kódovací techniky – otevřené, axiální a selektivní kódování. Na jeho základě budou formulovány

¹⁰⁵ KLOSKOVSKÁ, Antonína. *Masová kultura*, 1967. Str. 33

¹⁰⁶ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 18

¹⁰⁷ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str. 27

¹⁰⁸ Viz strana 19 této práce.

¹⁰⁹ Viz strana 20 této práce.

stěžejní kategorie, zahrnující klíčové pojmosloví o zkoumaných fenoménech.

2. Praktická část

Pro výzkum v rámci své diplomové práce jsem zvolila problematiku kulturního relativismu a etnocentrismu. Tématem práce je kvalitativní analýza obsahu amerického televizního animovaného seriálu American Dad!. Analýzou budou postupy zakotvené teorie podrobeny způsoby a metody, jimiž jsou v seriálu zobrazovány otázky kulturního relativismu a etnocentrismu, a tím potažmo i otázky kulturní tolerance, respektive rasismu a xenofobie, jež seriál prezentuje. Cílem je zjistit nejen konkrétní metody prezentace kulturního relativismu a etnocentrismu, ale také zhodnotit, kolik prostoru oběma jevům v seriálu tvůrci věnují a zda jsou oba způsoby postoje k jiným kulturám v rámci seriálu vyvážené.

V závěru práce bych měla být schopna popsat implicitní i explicitní zobrazovací a popisné metody, kterými tvůrci komunikují k široké divácké základně seriálu postoje vůči jiným kulturám, než je ta americká.

2.1. Metodika výzkumu

Praktická část práce bude vedena jednou z metod kvalitativní formy výzkumu, tedy nikoliv formou kvantifikace a statistických metod. Konkrétně jsem z důvodů výše popsaných zvolila strategii zakotvené teorie. V základní fázi výzkumné části mé diplomové práce jsem shlédla analyzovaný seriál *American Dad!* v celkovém rozsahu 78 epizod (celkem 1716 minut). Bez této základní znalosti textu by nebylo možné dále postupovat ve výzkumu dle principů trojího kódování. Podrobná analýza zkoumaných jevů je vedena skrze analytické postupy tzv. zakotvené teorie spirálovou metodou rozkrývání dalších vrstev skrze metody trojího kódování.

Specifikace výzkumného problému

Výzkum je zaměřen na metody prezentace kulturního relativismu a etnocentrismu v seriálu *American Dad!*. Analýze budou podrobeny situace, ve kterých hraje klíčovou roli interakce seriálové postava jakožto reprezentanta dominantní kultury a příslušníka etnické menšiny jakožto reprezentanta alternativní kultury. Hlavním cílem je tvorba teorie, která bude popisovat způsoby prezentace kulturního relativismu a etnocentrismu. Analýza bude vedena metodou trojího kódování tzv. zakotvené teorie.

Základní výzkumné otázky

Jak tvůrci populárního amerického seriálu zobrazují kulturní identitu jedince a jak toto zobrazení souvisí s prezentací kulturního relativismu a etnocentrismu?

Stěžejním cílem práce je odhalit metody prezentace stanovisek kulturního relativismu a etnocentrismu. Tedy to, jakými způsoby je v seriálu prezentována kulturní identita jedince a jak probíhá vymezení vůči cizím kulturám, zda je spíše relativistické nebo etnocentrické

Nakolik je relativistické vnímání etnické menšiny v rovnováze s etnocentrickým postojem?

Jedním z cílů práce je zjistit, zda je seriál vůči cizím kulturám vyhraněný spíše negativně, tedy že převažuje etnocentrické dogma, nebo zda se seriál tváří spíše jako otevřený, prezentující etnické menšiny v rámci zásad kulturního relativismu. Převažuje tedy v seriálu prezentace kulturně-relativistických postojů nebo spíše těch etnocentrických? Zjišťován bude poměr obou jevů v seriálu.

Jaký je vliv seriálu na utváření představ konzumentů o zobrazovaných etnických menšinách?

Jednou ze závěrečných tezí nově konstruované teorie bude i zhodnocení vlivu seriálu na konzumenta.

Výzkumná jednotka

Výzkumnou jednotkou této práce je americký animovaný seriál *American Dad!*. V rámci analýzy pracuji se čtyřmi sezónami seriálu odvysílanými v letech 2006 – 2010 (78 epizod v délce cca 27 hodin). Úsek prvních čtyř sezón jsem zvolila čistě účelově. Seriál doposud nebyl ukončen, televizní stanice Fox během seriálové sezóny¹¹⁰ stále vysílá v týdenní periodicitě nové epizody, nebylo by tedy možné úspěšně ukončit analýzu.

Analýzu seriálu jsem započala v červenci roku 2010, tedy těsně po uvedení páté sezóny, kterou jsem z tohoto důvodu do analýzy již nezařadila. Využitých 78 epizod, které čtyři sezóny seriálu skýtají, se zároveň jeví jako dostatečné množství materiálu pro konstruktivní analýzu, ze které lze abstrahovat dostatečně relevantní závěry. Po prvotní znalosti výzkumné jednotky dále vyšlo najevo, že s dalšími sezonami seriálu klesá výskyt zkoumané problematiky a seriál má tendenci zobrazovat a reflektovat spíše elementy současné popkultury tak, jak se jimi zabývají

¹¹⁰ Za seriálovou sezonu je považováno období podzimních měsíců. Tedy zhruba září – polovina prosince.

další americké animované seriály, jako například The Simpsons či Family Guy¹¹¹.

Kromě redukce množství zkoumaného materiálu jsem se uchýlila také k redukci tématu a zkoumaného problému na jeden nosič sledované problematiky - analýzu situací. Zahrnutí dalších nosičů (např. dialog) by bylo časově velice náročné a znamenalo by značné přesáhnutí rozsahu práce.

Studie se zaměřuje především na konkrétní postavy seriálu, jež jsou nositeli a reprezentanty zkoumaných fenoménů v situacích zaměřených na interakci seriálové postavy s představitelem etnické menšiny.

Specifikace výzkumné strategie a techniky sběru dat

Zde prezentovaný výzkum je založen na metodách kvalitativní formy výzkumu. Skrze zvolenou metodu zakotvené teorie budu postupně odkrývat jednotlivé struktury prezentace kulturního relativismu a etnocentrismu, jejich vzájemnou provázanost a návaznost v rámci celého seriálu.

Nejprve nutné provést prvotní zevrubnou analýzu seriálu – tedy první čtení textu, během něhož jsou abstrahovány skrze podrobné poznámky jednotlivé jevy. Po odhalení otevřených a posléze i skrytých postojů metodou otevřeného kódování a jejich abstrahování do pojmů a roztřídění těchto pojmů na kategorizované jevy bude možné odhalit zobrazovací metody a postupy, kterými jsou oba zkoumané problémy prezentovány, jakožto i jejich význam pomocí axiálního kódování.

Mimo stěžejní část výzkumu, tedy analýzu a popis metod zobrazování kulturního relativismu a etnocentrismu a jejich vzájemný poměr, bude věnován prostor i analýze a popisu projekce dominantní kultury v seriálu.

¹¹¹ V českém znění jde o seriály Simpsonovi a Griffínovi.

2.2. Kódování obsahu

První krok – otevřené kódování – probíhal dle následujícího schématu: provedla jsem rozklad celku **na jevy** (události, případy) → následovalo jejich označení **pojmy** → hledání a skládání **podobných** jevů → jejich sdružení do **kategorií** → určení **vlastností** kategorií → umístění vlastností na **škálu** → rozklad na **dimenze**.

Okamžitě jsem ke kategoriím přiřazovala hledané jevy z plánu axiálního kódování. Bylo nutné odhalit příčinné podmínky jevů, jejich kontext, dále intervenující podmínky, strategie jednání a finálně určit následky jevů. Podrobné rozepsání jednotlivých kategorií se všemi náležitostmi zejména otevřeného kódování s demonstrací na prepisech konkrétních situací následuje v kapitole 2.2.1.

2.2.1. Otevřené a axiální kódování

Prvním krokem mojí analýzy byl primární průchod zkoumanými daty. V tomto případě bylo nutné z celkové stopáže analyzovaného seriálu, který nebyl doposud ukončen¹¹² a neustále pokračuje vysíláním nových a nových epizod, vybrat jen část. V rámci prvního čtení, po zhlédnutí takřka pěti sezón, jsem již ke konci čtvrté série zaznamenala vcelku zásadní obrat zájmu seriálového obsahu, který se v sezóně páté dále stupňoval. Seriál se dále věnuje spíše jevům a objektům současné populární kultury¹¹³ a plynule tak opouští touto prací zkoumaná témata kulturního relativismu a etnocentrismu. Analyzovaným materiálem jsou tak pouze první čtyři ze současných sedmi sezón¹¹⁴.

Jako výchozí jednotku pro další kódování jsem zvolila situace, do kterých se klíčové postavy seriálu dostávají v interakci se svým (blízkým i širokým) okolím. Během prvního průchodu daty jsem

¹¹² Během prvotní analýzy v létě 2010 nebyla k dispozici kompletní pátá sezóna, pouze první díly, které postupně přibývaly.

¹¹³ Navazuje tak na zájmovou oblast dalších animovaných amerických seriálů jako jsou The Simpsons nebo Family Guy.

¹¹⁴ 19. února 2012 byla odvysílána jedenáctá epizoda sedmé řady seriálu. Seriál dále pokračuje.

zaznamenávala všechny situace, které odpovídaly prezentaci postulátů kulturního relativismu či etnocentrismu. Vytvořila jsem rozsáhlý poznámkový aparát zaznamenaných jevů (situací). Z nashromážděných poznámek jsem dále vybrala ty, které skutečně odpovídaly zkoumaným jevům – prezentaci etnocentrismu a kulturního relativismu. Mnohdy jsem ve snaze vytvořit co možná nejširší a velice podrobný základ pro další analýzu zaznamenávala i jevy, které s problematikou sice zdánlivě korespondovaly, ale po opětovném průchodu daty se jevily jako zcela podřadné a nesouvisející. Z finální podoby využitelných poznámek jsem postupovala řádek po řádku a abstrahovala jsem konkrétní důležité jevy, jimž jsem přiřazovala konkrétní pojmy, které zastřešovaly typově stejné situace. Ty jsem již v průběhu tvorby pojmů rozřazovala do konkrétních kategorií. Postup průběžného rozřazování se mi jevil jako užitečnější a schematictější než datovému komplexu nejprve přiřadit pojmy a následně obsáhlou skupinu pojmů kategorizovat. Průběžné kategorizování poskytlo prostor na opětovné zhodnocení již vytvořených pojmů a přehodnocení mých původních stanovisek. Velkým plusem se také ukázalo zopakovat proces otevřeného kódování s odstupem několika měsíců, včetně prvotního průchodu daty a následnou tvorbu pojmů a kategorií znovu. Velká část získaných dat spolu korespondovala, našly se ovšem zcela nové typy pojmů a tím i kategorií, které studii jednoznačně obohatily.

Kategorie

Pro přehlednou orientaci v datech a pochopení záměrů jsem vytvořila pro každou kategorii seznam všech kroků analýzy. Obsahuje prvky paradigmatického modelu nutného pro reorganizaci a nové spojování dat v rámci axiálního kódování – příčinné podmínky, jev, kontext, vlastnosti a jejich dimenze, intervenující podmínky, strategie jednání a následek jevu.

Pozorované klíčové postavy seriálu jsou: otec Stan Smith, matka Francine Smithová, dcera Hayley Smithová, syn Steve Smith, ryba Klaus, mimozemšťan Roger, přítel Hayley Jeff, sousedé Memariovi. Vedlejší postavy seriálu jsou prezentované národnostními menšinami beze

jména. Pokud jméno mají, není pro děj podstatné – Arab (mluví se o talibáncích, muslimech, často bez specifikace národnosti), Afričan (specifikuje se jako osoba černé pleti bez bližšího určení původu), Číňan, Eskymák, Francouz, Ital, Ir, Íránec, Japonec, Mexičan, Němec, Rus atd.

Kategorie č. 1: přízvuk

Tato kategorie zastřešuje situace, kdy dochází ke slovní komunikaci mezi příslušníky odlišných etnik – tzv. interkulturní komunikace. Takové komunikace se účastní příslušníci dvou odlišných kultur. Aktéři komunikačního procesu narážejí na rozdíly ve vzájemných komunikačních stylech, na rozdílné vnímání a chování.¹¹⁵ Rozumím tím interakci klíčových postav seriálu jakožto reprezentantů dominantního etnika s etnickými menšinami, nebo případy, kdy se z dominantního etnika stává menšina např. při výskytu v zahraničí. Také je tím míněna vzájemná interakce menšinových etnik či samostatná promluva etnické menšiny bez další interakce.

Této kategorii přiřazuji další tři podkategorie vyznačující se jazykovou vybaveností. Pokud hovoří cizinec (míněno nenarozený v USA s cizími etnickými předky), jeho mluva vykazuje jisté specifické rysy, které se v průběhu seriálu opakují a dále se v podstatě nemění. Bilingvní cizinec (příslušník menšinového etnika, který disponuje kompetencí v jiném než v mateřském jazyce v oblasti mluvení, čtení či psaní¹¹⁶) hovoří takřka ve všech případech se silným přízvukem svého rodného jazyka. I bez vizuální konfrontace je tak dle specifického akcentu patrné, kdo (etnikum) v danou chvíli hovoří. Dalším stupněm jazykové stratifikace cizinců je zařazování cizích slov do projevu. Třetím stupněm je absolutní neznalost anglického jazyka.

¹¹⁵ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. 2007. Str. 92

¹¹⁶ MAMCINMARA, J.: *The bilingual's linguistic performance: a psychological overview*. Journal of social issues, 1967, 23/2. str. 58–77

Do první i druhé kategorie spadá z klíčových postav seriálu akvarijní ryba Klaus – východní Němec. Jeho jazyk se vyznačuje silným německým akcentem s občasným využitím jednotlivých německých slov.

Zajímavým případem je postava Japonce Toshiho, který spadá do třetí podkategorie – v průběhu analyzované části seriálu mluví pouze japonsky. Jeho kamarádi, ačkoliv nerozumí, reagují na témata, o kterých se domnívají, že hovoří. Až teprve ve čtvrté sérii se na scéně objeví Toshiho mladší sestra, která se stane jeho tlumočnicí. Toshi je jednou s mála postav, objevujících se v seriálu, která nehovoří anglicky.

Podle mluveného projevu lze určit jazyky národností, které se v rámci seriálu profilují jako problematické – španělština, ruština, arabština. Důvodem problematické existence těchto národností jsou především násilí (černoši, Rusko), zvýšená kriminalita (Mexiko), hrozba teroristického útoku (islám). Dále jsou prvoplánově považována za podřadná, obsazující nepopulární a špatně placené pracovní pozice (Mexiko – uklízečka / dělník).

Jazyková nevybavenost nezadává podnět k etnocentrickým/relativistickým projevům. Pro jednoznačnou identifikaci konkrétního etnika a pro dokreslení dokonale schematického vyobrazení bývá doprovázena ještě dalšími explicitně viditelnými prvky etnické stratifikace (barva pleti, typ oblečení). Podle Příbáňe by ale zachování vlastního přízvuku nemělo být pro etnikum limitujícím prvkem: *„Ideál svobody v multikulturní společnosti spočívá především v možnosti uchovat si svůj přízvuk a dialekt při zachování možnosti všeobecné komunikace.“*¹¹⁷

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – mluvená komunikace, jiný etnický původ, promluva anglickým jazykem

Jev – cizí přízvuk v projevu v anglickém jazyce

¹¹⁷ PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. 2004. Str. 41

Kontext – pokud je etnikum okolnostmi nuceno hovořit jazykem etnické většiny (anglický jazyk), mluví, pokud se dotyčný jedinec nenarodil na území USA, pouze s přízvukem, nebo přidává do promluvy slova svého rodného jazyka, nebo se nedokáže domluvit anglickým jazykem vůbec

Vlastnosti (dimenze) – jazyková vybavenost (dobrá – špatná), intenzita přízvuku (vysoká – nízká), schopnost komunikace (dobrá – špatná), míra dorozumění se (vysoká – nízká)

Intervenující podmínky – věk, původ, nedostatečná schopnost naučit se anglický přízvuk, doba pobytu

Strategie jednání – dotyčný se snaží dorozumět se i za použití posunků, s využitím jednotlivých slov rodného jazyka

Následek – i bez vizuálního kontaktu je dle přízvuku jasné, o koho jde a jaký je k němu zaujatý postoj

Podkategorie – přízvuk, přízvuk se slovíčky, pouze rodný jazyk

Vztah s kategoriemi intolerance, nepřizpůsobivost, paranoidní strach

Modelová situace – epizoda 01x05 Roger Codger¹¹⁸ – Akvariijní ryba Klaus je v pračce prádla a pobízí Stevea, aby na něho nasypal Francinino spodní prádlo. Vkládá do projevu německé slovíčko.

Klaus: Tak, synu, tohle je zábava, kterou mě naučil můj otec.

Steve: A není divné, že pereme mámino spodní prádlo?

Klaus: Nesmysl, jen se sbližujeme! A teď mě pokryj lavinou kalhotek. Ja, ja! Její propocená, použitá sportovní podprsenka!

Kategorie č. 2: paranoidní strach

Kategorie Paranoidní strach zastřešuje situace, které zobrazují strach seriálové postavy z možného nebezpečí teroristického útoku. Tyto situace vyvolává přítomnost konkrétního problematického etnika či zmínka o jeho

¹¹⁸ Všechny přepisy dialogů jsou přeloženy z anglického jazyka.

blízkosti. Následkem těchto situací jsou různá a emotivní řešení likvidačního charakteru. Původcem těchto situací je ve valné většině případů postava otce Stana, jemuž ale ostatní postavy brání v záměrech. Součástí klimaxu konkrétního příběhu je Stanovo odvrácení se od etnocentrických hledisek. Změny v jeho postoji však nejsou, vzhledem ke konstrukci příběhové linie jakožto televizní série, trvalého charakteru a nepřechází z jiné epizody do další (výjimku tvoří zřídka vyskytující se epizody navazující).

Ostatní klíčové postavy se k potenciálnímu nebezpečí staví střízlivě, působí jako katalyzátor Stanových extrémních reakcí. Jednají v souladu s relativistickými postoji, cizí etnikum pro ně nepředstavuje automaticky bezpečí ohrožujícího vetřelce.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – předchozí teroristický útok, mediální obsah, etnický původ, nedůvěra v cokoli cizí

Jev – paranoidní chování se vůči všem podezřelým jevům či osobám

Kontext – při podezření z hrozby teroristického útoku se postava chová iracionálně a snaží se všemi dostupnými prostředky hrozbu odvrátit

Vlastnosti (dimenze) – jednoznačnost podezření (vysoká – nízká), opodstatněné podezření (často – nikdy), vnímání (silně – slabě), frekvence (často – nikdy), místo (všude – nikde), míra (silná – slabá)

Intervenující podmínky – neopodstatněná reakce, nehrozí žádné nebezpečí, vykonstruovaná reakce bez adekvátního podnětu

Strategie jednání a interakce – podezírá vše, co je potenciálně nebezpečné; nepřemýšlí racionálně, okamžitě jedná, chybu neuznává

Následek – zneškodnění potenciální hrozby, kritika ze strany jiné postavy seriálu

Modelová epizoda 01x06 Homeland Insecurity – Do sousedství Smithových se nastěhují manželé Memariovi. Původem jsou Iránci, oba

se ale narodili na území USA. Stan je vnímá jako nepřátelský element. Okamžitě je považuje za potenciální teroristickou hrozbu. Prohledá jim celý dům, dokonce se převleče za gynekologa Lindy Memariové. Na zahradní párty je obviní z vnášení výbušnin a vytvoří pro ně na zahradě improvizované vězení. Francine s jeho intervenujícími aktivitami vůči sousedům nesouhlasí a snaží se jej přesvědčit o jejich neškodnosti. Bob Memari v závěru glosuje celou situaci slovy: „*Stane, jste sice šílenec, ale nejste zdaleka tak hrozný, jako naši předchozí sousedé. To byli totiž černoši.*“

Modelová situace – Stan a Francine hovoří se sousedy Memariovými přede dveřmi jejich domu. Vítají nové sousedy, kteří se právě přistěhovali a zvou je na zahradní slavnost, kterou pořádají. Bob Memari je původem Iránc.

Francine: Ahoj, jsme vaši sousedé. Stan a Francine Smithovi. Chtěli bychom vás pozvat na naši zahradní slavnost.

Linda Memariová: Ale to je skvělé. Jsme Bob a Linda Memariovi. Rádi přijdeme.

Stan: No, možná někdy příště... Takže, ze které části islámu pocházíte?

Bob Memari: Moji rodiče jsou z Iránu, ale já jsem se narodil v Clevelandu.

Stan: Opravdu. Taky máme tady v Americe Cleveland a bylo by skvělé, kdybyste ho nenechali vybuchnout.

Francine: Nicméně, party začíná ve tři hodiny. Konec není stanoven. Občerstvení není zajištěno, tak doneste, co budete chtít.

Stan: Ale ne, že toho bude málo... Jen vtipkuji.

Následující scéna – Stan: Nepřátelské živly se infiltrovaly do sousedství. Tvá matka to odmítá připustit, ale my ostatní budeme připraveni.

Vztah s kategoriemi intolerance, nepřizpůsobivost, oblečení, přízvuk.

Kategorie č. 3: opovržení (změnit všude na pohrdání)

Povýšenecký postoj k odlišné rase a přehnaný nacionalismus jsou výsledkem dnešního těsného kontaktu mnoha kultur. Pohrdání cizinci je v našem světě jedním typem kontaktu mezi rasami a národnostmi.¹¹⁹ Projekce pohrdání je v seriálu prezentována jako neopodstatněná kulturní konstrukce. Předpokládáme, že postavy, které explicitně pohrdají cizím etnikem, nezakládají tento projev na osobní zkušenosti, ale na všeobecné konstrukci reality, jež je reprezentována médií či blízkým kolektivem. Například mediální prezentace muslimského světa, který je konzumentovi předkládán jako škodlivý a nebezpečný, vychází nejen zvnějšku, ale i z vnitřního prostředí. Tato západní politika, propojená s děním uvnitř arabských států, nakonec přisuzuje muslimům právo na sebenaplňující se proroctví – být přesně tím, kým jsou již definováni.¹²⁰

Podle Eriksena je přechod od opovržení k respektu založen na nutnosti osobního setkání. Současně musí být jedinec schopen vnímat zástupce opovrhované etnické menšiny jako odlišného, ovšem rovnocenného.¹²¹ Pokud se tak stane a seriálová postava se posune od pohrdání k respektu, potom ale nevykazuje jeho vztah s etnickou menšinou parametry přiznaného rovnocenného vztahu. Tuto tezi ilustruje epizoda 02x11 *American Dream Factory*, jejíž dějovou linku tvoří domácí fabrika na plyšové medvědy, kde Stan zaměstnává Mexičany. Je ochoten přiznat, že jsou šikovní, rychlí a pracovití (respektování), přesto s nimi nakládá jako s podřadným druhem, který mu slouží a je vyplácen co nejmenší mzdou.

Projekce pohrdání je patrná nejen u dominantní kultury směrem k menšinovým kulturám, ale i naopak. Od menšinových k dominantní. Stejná tendence je patrná například u kategorií *Obdiv* a *Napodobování*.

¹¹⁹ BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1999. Str. 23

¹²⁰ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 167

¹²¹ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 191

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – interakce s cizím etnikem, pomyšlení na menšinové etnikum, hovor o cizím etniku, vzpomínka na interakci v minulosti

Jev – pohrdání, zařazení etnika jako podřadného

Kontext – pokud nastane určitá situace, v níž figuruje menšinové etnikum, pak se stává terčem posměšků ilustrujících stereotypizovanou formu povědomí o daném etniku

Vlastnosti (dimenze) – intenzita (vysoká – nízká)

Intervenující podmínky – (ne)znalost dané kultury, (ne)schopnost tolerance

Strategie jednání – v interakci s cizím etnikem poukázat na její nedostatky a výhody vlastní kultury

Následek – explicitní vyjádření negativistického postoje

Modelová situace - modelová epizoda 01x012 Stan of Arabia 1 – Stan je převelen na území Saúdské Arábie, bylo mu řečeno, že je povýšen. On ale převelení do arabské země za povýšení nepovažuje, je to pro něj trest. Celá epizoda vypráví příběh o začleňování rodiny v cizí zemi a zobrazuje úskalí kulturních rozdílů. Modelovou situací je okamžik, kdy rodina přiletí do Saúdské Arábie. První část rozhovoru probíhá na letišti, druhá v automobilu cestou z letiště.

Stan: Tohle ale není povýšení. Dobrá, jsme sice v Saúdské Arábii, ale to neznamená, že musíme začít panikařit, nebo obviňovat vaši matku. Jenom zůstaňte ve skupině, ať nejsme tak snadno napadnutelní (také kategorie Paranoidní strach).

Hayley: Otče, to je tak ignorantské.

Stan: To není ignorantské, to je realita! Rychle, zakryjte si ústa, jinak se dostanou do vašeho těla a nakladou vajíčka.

Francine: Myslím, že tohle je skvělý způsob jak poznat kulturu, která je tolik odlišná od té naší! (také kategorie Tolerance). (...) Jé, podívej, stánek s kebabem, zastav auto, umírám hlady.

Stan: Zešílela jsi? Nebudeme zastavovat na jejich jídlo! Příště budeš snad chtít použít jejich koupelnu?! Byl bych zatracen, kdybych musel použít jejich drsný toaletní papír na svůj hrdý americký zadek!

Modelová situace – epizoda 03x11 Oedipal Pantie – Franice varuje Stana před nebezpečím silničního provozu.

Francie: Zlato, nikdy nejezdí s kolem před autobusem.

Stan: Neboj, zlato, autobusy jsou jen pro cizince.

Modelová situace – epizoda 04x07 Phantom of Telethon – Steve má se svou skupinou vystoupit na pódiu, ztratí se Roger, jednotliví členové kapely se jej vydají hledat.

Steve: Raději si s sebou vezmu sekuriťáka. Neprozkoumám ten sklep bez společnosti ozbrojeného cizince, který neprošel psychotesty u policie.

Vztah s kategoriemi intolerance, nepřizpůsobivost, zesměšnění

Kategorie č. 4: zesměšnění

Konstrukce národnostních a ideologických charakterů je, jak známo, založena na stereotypch, které jsou zachyceny v karikovaných, zjednodušujících představách. Tyto zjednodušující představy jsou platné jak pro vlastní, tak i pro cizí kulturu.¹²²

Etnické identity se chtějí prezentovat s absencí pejorativní konotace, k čemuž jim dopomáhá konstrukt „objektivní kultury“. Taková ale neexistuje. Přesto se etnické ideologie rády prezentují vnitřními znaky

¹²² ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 19

zv. „objektivních kultur“ a trvají na své existenci. Společenství jsou uzavřené a ohraničené entity s vlastní přirozenou národní identitou. Obecně tedy při střetu dvou etnik nelze očekávat nic jiného, než problémy při konfrontaci s cizinci a minoritami. Otázkou je, jaký potřebujeme vstupní lístek, abychom se mohli stát jeho členy?¹²³

Cílem interakce, kde je hlavní složkou zesměšnění, je etnickou menšinu poškodit a vyvolat humornou situaci, která jen potvrdí pejorativní konotace spojené s daným etnikem. Zesměšňující situace nejsou doménou pouze dominantní kultury. Pokud se člen dominantní kultury objeví v, pro něj cizím, kulturním prostředí, kde tvoří menšinu, může být naopak terčem posměšků, například kvůli svému oděvu a kulturním zvyklostem, on (Epizoda 01x12 Stan of Arabia 1).

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – jev související s etnikem, interakce s etnikem, vizuální / jazyková stránka etnika, negativní zkušenost s daným etnikem

Jev – zesměšňování etnika

Kontext zesměšňování – pokud nastane určitá situace, v níž figuruje menšinové etnikum, pak se stává terčem posměšků

Vlastnosti (dimenze) – intenzita (silné – slabé)

Intervenující podmínky – touha po uvedení etnika do směšných konotací (?)

Strategie jednání – objevení jevů či uvedení etnika do situace, která vyvolá jejich zesměšnění

Následek – pobavení, nejčastěji sebe, a uvedení konkrétního etnika do směšného kontextu, karikování

Vztah s kategoriemi opovržení, intolerance, tolerance, nepřizpůsobivost, oblečení, přízvuk.

¹²³ E RIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 21

Modelová situace – epizoda 01x01 The Pilot – Stan ukazuje v kanceláři kolegovi Jacksonovi obyčejnou tužku, kterou si zakoupil na internetu.

Stan: Hej, Jacksone, podívej, co jsem koupil na internetu. Je to obyčejná tužka a guma je zaražená v Bin Ládinově zadku. (smích) Nejlépe utracených 40 dolarů v mém životě!

Jackson: Dnes jsi v dobrém rozpoložení! (...)

Kolem projde jiný kolega. *Stan:* Hej, Markusi, tohle musíš vidět! Bin Ládin má v zadku zaraženou gumu. (hurónský smích)

Stan (směrem k Jacksonovi): Taky mu to přišlo směšné.

Modelová situace – epizoda 02x05 Dungeons and Wagons – Probíhá nelegální automobilový závod. Stan s Francine přijdou do komunity závodníků a chtějí závodit. Stan hovoří s jejich lídrem, který vypadá jako poloviční Japonec.

Muž: Takže ty jsi ten legendární „kravaťák“, o kterém se tady posledních 20 sekund všichni baví? Jdeme na to?

Stan: To se vsaď, menšinový občan!

Modelová situace – epizoda 02x18 Magnificent Steven – Stan se během dílu snaží ze Stevea a jeho kamarádů udělat pořádné chlapy. Ti se proti němu nejprve bouří, poté za něho bojují. Na závěr u soudu hovoří Toshi ve své rodné řeči. Když dokončí svůj projev, lidé v soudní síni mu začnou rozpačitě tleskat. Nakonec aplaudují. V titulcích je překlad jeho projevu, kde říká, že Stan Smith je nebezpečný muž a všechny svým neuváženým úsudkem skoro zabil.

Soudce: Nerozuměl jsem ani slovo z toho legračního projevu, ale byla to určitě pochvala vám, jako učitel, pane Smithi.

Modelová situace – epizoda 01x10 All About Steve – Bernie se vydává za japonskou postavičku Sula (Obrázek č. 2). Vytahuje si přitom

oči do šířky a pitvoří se. Toshi je podrážděn, bere tyto posměšky jako útok na svou kulturu.

Obrázek č. 2 – Kategorie zesměšnění

Kategorie č. 5: tolerance

Tolerance je jev současnému světu blízký. Jsme zcestovalí a hrdí na svou kultivovanost. Pokračování v primitivní tradici pohrdání rasami a národnostmi je pro nás v dnešní době mnohem méně omluvitelné.¹²⁴ Kategorie zahrnuje jevy tolerantního postoje vůči cizímu etniku. Je zajímavé sledovat, že pro seriálové postavy tolerance neznamena zároveň respekt a přijetí etnické menšiny jako rovnocenné. Pokud dominantní kultura vykazuje prvky tolerance k alternativní kultuře (cizímu etniku), potom je tato tolerance projekcí velice povrchního a schematizovaného povědomí o dané kultuře („Mexičany mám rád, burritos jsou vynikající!“) či výsledkem snahy o adaptaci v alternativní kultuře, která generuje vlastní obohacení a výhody.

Tendence je patrná v modelové epizodě 01x12 Stan of Arabia 1, kde Stanův postoj k arabské kultuře přechází od paranoidního strachu („Zakryjte si ústa, aby do vás nenakladli vajíčka.“), přes opovržení („Nebudu si utírat jejich drsným toaletním papírem svůj hrdý americký

¹²⁴ BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1999. Str. 23

zadek.“) až po dokonalé přizpůsobení se tamější kultuře. Svě názory ale nemění z důvodu uvědomění, ale pro vlastní výhody. Žena v arabské kultuře je vykreslována jako podřízená a muž jako dominantní a všemocný.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – shovívavost, trpělivost, vidina výhod pro vlastní existenci

Jev – tolerantní chování vůči cizímu etniku

Kontext – pokud se jedinec ocitne v prostředí či ve společnosti jiného etnika, které dává najevo svou odlišnost (oblečení, pach, jazyk, chování), projevuje se vůči němu tolerantně

Vlastnosti (dimenze) – intenzita (vysoká – nízká), stálost (stálá – nestálá)

Intervenující podmínky – dostatečné povědomí o etniku a jeho kultuře, schopnost a ochota přizpůsobit se, vychytralost

Strategie jednání – chovat se přátelsky, neodsuzovat, promýšlet reakce, čerpat výhody z tolerantního jednání

Následek – nekonfliktní integrace

Vztah s kategoriemi adaptabilita, nápodoba.

Modelová situace – epizoda 2x10 Bush Comes to Dinner – Ke Smithovým přijde na večeři prezident Bush. Smithovi se před ním snaží ukrýt mimozemšťana Roger. Řeknou, že mají nájemníka.

Stan: To je náš nájemník.

Bush: Ó, skvělé, já miluji Mexičany. Někdo tvrdí, že jsou základem naší ekonomie, jiní, že vysávají naše zdroje. Jediné, co já vím jistě je, že burritos jsou vynikající.

Modelová situace – epizoda 02x11 American Dream Factory – Stan dostane zakázku na dva tisíce plyšových medvědů.

Stan: Paco, máš nějaké příbuzné?

Paco: Ne, jsem jedináček. (po chvilce) Dělán si legraci, vždyť jsem Mexičan!

V továrně. *Stan:* Ach, sladký zvuk imigrantů pracujících za pár drobných.

Modelové epizody 01x12 Stan of Arabia 1 a 01x13 Stan of Arabia 2

– Dochází zde ke střetu dvou diametrálně odlišných kultur. S adaptací na nové kulturní prostředí se jednotlivé postavy vyrovnávají po svém. Obyvatelé Saúdské Arábie jsou k přistěhovalcům vstřícní. Klíčové postavy reagují každá odlišně. V průběhu obou epizod se jejich názory často mění, až se ve finále všichni ustálí v tolerantním postoji vůči arabským kulturním zvyklostem a místnímu etniku.

Kategorie č. 6: intolerance

V této kategorii zahrnují opozitní jevy kategorii tolerance. Tedy situace, kdy dominantní kultura netoleruje přítomnost cizího etnika a naopak. Intolerantní postoj vůči cizímu pramení ze strachu (související kategorie Paranoidní strach) a nepřizpůsobivosti.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – neochota, nulová schopnost přizpůsobivosti, strach, opovržení

Jev – netolerování cizího etnika a všech jevů s ním spojených

Kontext – pokud se jedinec ocitne v prostředí či ve společnosti jiného etnika, které se zřetelně odlišuje (oblečení, pach, jazyk, chování), projevuje se vůči němu vysoce netolerantně

Vlastnosti (dimenze) – intenzita (vysoká – nízká), stálost rozhodnutí (stálá – nestálá)

Intervenující podmínky – předpojatost

Strategie jednání – emotivní a nepřiměřené reakce, impulsivní závěry, neochota změnit postoj

Následek – konfliktní interakce

Vztah s kategoriemi paranoidní strach, nepřizpůsobivost, opovržení.

Modelové situace – epizoda 02x11 American Dream Factory – Stan měl špatný den v práci. Když se vrací již za tmy domů, zahlédne na zahradě před jejich domem příkrčeného Mexičana. Je to nelegální přistěhovalec. Stan ho zaměstná ve své továrně na plyšové medvídky.

Stan: Loupež! (srazí jej k zemi a mlátí mu hlavou o chodník)

Hayley: Tati, nech toho! Je to Paco, venčí Terrymu a Gregovi psy.

Stan: Promiň, dítě, ale neslyším tě skrze pouliční spravedlnost.

Hayley: Psi se mu museli utrhnout z vodítka, tak je hledá! (Stan přestane Paca bít) (...)

Stan: Stejně chci vidět jeho občanku.

Hayley: Tati, on žádnou nemá, je to neregistrovaný návštěvník.

Stan: Ty myslíš nelegální vetřelec?! (Paco uteče)

Hayley: Co se stalo se svobodnou zemí? Tihle lidé mají právo byt tady!

Stan: Lidé? Jsou to parazité, sající bohatou americkou krev! A my tu krev potřebujeme prolívat kvůli ropě. (...)

Modelové situace – epizoda 03x04 Big Trouble In Little Langley – Francine je adoptovaná. Jejími adoptivními rodiči je pár starších Číňanů. Přijedou na několik dní k nim domů a předělají interiér na čínské obydlí plné lampionků. Stanovi se to pochopitelně nelíbí.

Stan: Kéž bych se jich mohl taky tak snadno zbavit.

Franine: Stane! Budeš jim prokazovat úctu!

Stan: Proč? Vždyť to nejsou tví praví rodiče.

Francine: Jsou to jediní rodiče, jaké jsem kdy poznala! Vychovali mě se stejnou milující vlídností, kterou prokazovali své vlastní biologické dceři. (...)

Stan: Už to nevydržím ani minutu! Jsou laciní, jsou vlezlí, veřou se a zaberou to tady. Cítím se jako návštěva v mém vlastním domě.

Kategorie č. 7: oblékání

Kategorie oblékání zastřešuje specifický jev – vykreslení schematického modelu oděvních návyků konkrétních kultur. V průběhu seriálu se projevuje opakující se oděvní schéma jak u klíčových postav seriálu, tak u konkrétních etnických menšin. Dominantní kultura se profiluje jako normální, pokud je nutný převlek, vybírá se i ze schematizovaného modelu u cizích kultur.

Typ oblečení okamžitě identifikuje danou etnickou menšinu, ke které zaujímá dominantní kultura postoj – strach, opovržení, (in)tolerance, obdiv apod. Navzdory tomuto tvrzení, kategorii nelze vtáhnout a propojit se všemi těmito kategoriemi. Spíše než oblečení působí na emoce dominantní kultury viditelné biologické rysy (barva pleti). Oblečení se užívá spíše pro adaptaci a splynutí s okolím dané kultury než jako hodnotící prvek.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – příslušnost k etniku

Jev – etnika jsou oblečena do oděvu typického pro jejich kulturu

Kontext – ve zcela běžných situacích je příslušník etnika oblečen stereotypně, v souladu s oděvními zvyklostmi jeho kultury, nehledě na místo, kde právě pobývá či probíhající situaci

Vlastnosti (dimenze) – vhodnost (nízká – vysoká), přiměřenost (nízká – vysoká), nápadnost (nízká – vysoká)

Intervenující podmínky – příslušnost k etniku, nacionalismus, nepřizpůsobivost

Strategie jednání – oblékat se tak, že dává najevo svůj původ

Následek – posměch, (in)tolerance, nepochopení

Vztah s kategoriemi nepřizpůsobivost, napodobování, adaptabilita.

Modelové situace – epizoda 03x10 Tearjerker – Přenosy z kinosálů z různých zemí ukazují zvyklosti oblékání u různých kultur. Pro ukázkou demonstrují na obrázcích zvyklosti odívání v Íránu (Teherán, obrázek č. 3), v Sydney, kde mezi diváky v kinosále pobývá krokodýl (Obrázek č. 4). Další obrázek demonstruje odívání typické pro Čínu (Peking, obrázek č. 5) a v neposlední řadě předkládám obrázek, znázorňující ruské kulturní zázemí (obrázek č. 6).

Modelové situace – epizoda 01x04 Francine's Flashback – Mimoszemšťan Roger využívá převleků, aby mohl vyjít na ulici. V této epizodě se stylizoval do Jamajčana. Do svého převleku zařadil typickou jamajskou trikolóru v široké čelence, kterou sepnul falešné dredy. Obul plážovou obuv, tzv. flip-flops (žabky), volné bermudy a zářivé oranžové tričko (obrázek č. 7).

Obrázek č. 3 – Kategorie oblékání – Teherán

Obrázek č. 4 – Kategorie oblékání – Sydney

Obrázek č. 5 – Kategorie oblékání – Peking

Obrázek č. 6 – Kategorie oblékání – Moskva

Obrázek č. 7 – Kategorie oblékání – Roger jamajčanem

Kategorie č. 8: obdiv

V menší míře než v rámci ostatních kategorií se v průběhu seriálu objevují projevy nadstandardní tolerance konkrétních etnických menšin přecházející k obdivu. Takové situace vyvstávají většinou z podnětu srovnání s vlastní kulturou (americký toast X francouzský toast; irské koláčky X americké koláčky) nebo dalším prvkem dominantní kultury, který v konkurenci dominantní a alternativní kultury neobstojí (čínské zubní kartáčky X čínské jídlo). Tehdy, pokud je etnikum v jisté disciplíně výjimečné, následuje explicitně projevené vyzdvižení této výjimečnosti. Vyzdvihovány jsou spíše než morální kvality pracovní schopnosti a stravovací návyky.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – situace, kdy je třeba cizímu etniku přiznat obdiv pro jeho specifické nadání

Jev – obdiv, slova chvály

Kontext – pokud je jiné etnikum v daném oboru lepší

Vlastnosti (dimenze) – intenzita obdivu (nízká – vysoká), trvání (stálé – nestálé), důvěryhodnost (pravděpodobná – nepravděpodobná)

Intervenující podmínky – neschopnost zvládnout danou situaci sám, nízká

Strategie jednání – povznést vlastnost etnika a využít ji pro vlastní prospěch

Následek – humorná glosa

Vztah s kategoriemi tolerance, napodobování.

Modelová situace – epizoda 2x10 Bush Comes to Dinner

Bush: Ó, skvělé, já miluji Mexičany. Někdo tvrdí, že jsou základem naší ekonomie, jiní, že vysávají naše zdroje. Jediné, co já vím jistě, je, že burritos jsou vynikající.

Modelová situace – epizoda 01x10 All About Steve – Stan se chce pochlubit před kolegy svým synem, který skvěle hraje baseball. Jeho syn Steve ale není sportovně nadaný a zesměšnil by jej. Stan si najme chlapce černé pleti, aby během turnaje hrál jeho syna.

Bullock: Váš syn je naprosto mimořádný, Smithi.

Stan (pyšně): Díky pane! (..)

Jackson: Stane, jak to, že jsem tohoto tvého syna ještě neviděl?

Stan: Darnell se mnou byl v kanceláři alespoň tisíckrát. Nebo pro tebe jsou černoši neviditelní, ty rasistický blbe? (Směrem k synovi) Wau, oni ale umí běhat, co? Do toho synu!

Modelová situace – epizoda 01x11 Con Heir – Steve paroduje spolužáka Gawina, který neustále silně rozhazuje ruce.

Klaus: Řekni Gawinovi, ať dává raději ve škole víc pozor. Činští studenti vždycky dávají pozor a to je jich čtyřikrát víc! Červený drak se probouzí.

Kategorie č. 9: napodobování

Nápodoba prvku, který tvoří kulturu, se zde projevuje dvojitým způsobem. Prvním je napodobování jako součást asimilace do dané kultury. Mezi takovéto situace patří momenty, kdy se dominantní kultura ocitá v prostředí alternativní kultury, čili se stává menšinou, a je třeba pro jeho nenápadnost splynout s touto kulturou (viz modelová situace níže a obrázek č. 8). Dominantní kultura napodobuje schematizovanou vizuální stránku alternativní kultury jako v jiných kategoriích za účelem prospěchu a sebeobohacení. Užívá k tomu typizovaných prostředků – oblečení, líčení, přizpůsobení prostředí (obrázek č. 8). V opačném módu naopak nápodoba dominantní kultury nefunguje. Zobrazovaná etnika na území dominantní kultury v rámci seriálu tuto kulturu nenapodobují, naopak, snaží se zachovat co největší autenticitu sebe sama, odmítají dokonalou adaptaci na nové kulturní prostředí.

S nápodobou může souviset i kategorie zesměšnění. V epizodě 01x10 All About Steve paroduje Bernie japonskou animovanou postavičku. Jediný prvek, který užije, je roztažení očí za pomoci prstů, aby navodil vizuální dojem.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – snaha vypadat jako cizinec a využít určité vlastnosti daného etnika ve svůj prospěch

Jev – typický převlek

Kontext – v situacích, kdy je výhodné působit jako určité etnikum

Vlastnosti (dimenze) – přesnost (vysoká – nízká)

Intervenující podmínky – neschopnost zaujmout jako příslušník jiného etnika

Strategie jednání – použít převlek – oblečení, včetně typických doplňků, úpravy prostředí a přizpůsobení jazyka

Následek – působit jako příslušník etika

Vztah s kategoriemi adaptabilita, zesměšnění, tolerance.

Modelové situace – epizoda 03x10 Tearjerker – Díl je inspirován příběhy Jamese Bonda. V modelové situaci sedí Stan Smith se svým nadřízeným Bullockem v autentické japonské restauraci pod horou Fuji. Oba jsou maskovaní jako gejša. Popíjí čaj (Obrázek č.8).

Bullock: Díky Smithi, že jste sem přiletěl.

Stan: Ovšem, pane, ale proč jsme oblečení takhle?

Bullock: Protože jsem si myslel, že bychom mohli být skrytí Asiaté.¹²⁵

Stan: Musel jsem přetpět šestnáctihodinový let kvůli špatné slovní hříčce...

Obrázek č. 8 – kategorie Napodobování

Kategorie č. 10: adaptabilita (přejmenovat na integrace)

S integrací v cizí kultuře mohou mít jedinci nemalý problém. Jejich domov může být vázán nejen na různé předměty, které se staly psychickou

¹²⁵ „Because I thought, we could be secret agents/asians [ejžns].“ S důrazem na poslední slovo. Jde o slovní hříčku.

dominantou, jako vybavení místnosti, kamna, stůl nebo také knihy, ale i na geografické zvláštnosti (hory, konkrétní krajina).¹²⁶ K charakteristikám prostředí jsou navázané pravidelné aktivity a návyky jedince. Jejich opakováním si jedinec potvrzuje vztah k prostředí. Různé kulturní rituály se vztahují ke konkrétním hodnotám a pomáhají utvrzovat kontinuitu naší identity.¹²⁷

Pro úspěšné zvládnutí pobytu v cizí kultuře nestačí příručky a znalost historie dané kultury. Je k tomu třeba dalších atributů, zejména kulturní senzitivita. Psychologický aspekt je zde stěžejní. Pro úspěšné zvládnutí adaptace by člověk neměl vnímat cizí prostředí jako ohrožující.¹²⁸

Pro snadnější pochopení kategorie a další rozvíjení teorie zde uplatníme Bennetův tzv. Vývojový model interkulturní senzitivity¹²⁹. Model má šest stupňů, tři řadíme k etnocentrickým, zbylé tři stupně jsou etnorelativní.

Etnocentrická skupina obsahuje stupně popření (denial), kdy je vlastní kultura považována za jedinou správnou a od ostatních kultur si jedinec drží odstup. Dalším stupněm je obrana (defense), kdy jedinec cizí kulturu přímo odmítá. Tendenčním chováním je sklouzávání ke stereotypizovanému jednání, které hraničí s diskriminací. Jedinec vykazuje snahu o odstranění tzv. Vetřelce. Rozlišuje se na my a oni. V rámci série se takto projevuje především postava Stana Smithe. Třetím etnocentrickým stupněm je minimalizace (minimalization). Tato fáze představuje nejkomplexnější strategie pro vyhnutí se kulturním rozdílům, tedy říkáme, že v jádru jsou všichni stejní.

Dále se přesouváme k již etnorelativní skupině, kterou otevírá stupeň přijetí (acceptance), jenž stojí na pomezí, a je přechodem k etnorelativismu. Celkově pátou skupinu tvoří tzv. adaptace (adaptation). Projevuje se tehdy,

¹²⁶ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str. 50

¹²⁷ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity* Str. 54

¹²⁸ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str 84

¹²⁹ BENNETT, M. J. A. *Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity*. International Journal for Intercultural Relations, 1986

když jedinec jedná mimo rámec svého kulturního kontextu. Nastává po intenzivnějším kontaktu jedince s cizí kulturou. Poté se stává kulturně velmi empatickým. Výčet uzavírá stupeň integrace (integration). Jde o poslední fázi etnorelativismu, která představuje jedince jako multikulturního a schopného přijmout identity nové kultury. Integrace může znamenat ztrátu vlastní kulturní identity.

Adaptabilita je pak také klíčová, zejména ve zpracování a přijetí nových kulturních vzorců chování. Adaptabilitu nechápeme v širším slova smyslu jen jako pouhou schopnost přizpůsobení se novým podmínkám. Chápeme ji obecně jako umění zachovat si duševní pohodu, pocit bezpečí a zdraví i při výrazné změně životních podmínek.¹³⁰

Způsoby akulturace si znázorníme dle Berryho čtyř typů, tzv. akulturačních strategií¹³¹.

První z nich je asimilace, při níž jedinec nebo skupina usiluje o co největší splynutí s kulturou hostitelské země, přičemž potlačuje vlastní kulturu. Druhou strategií je separace, která představuje izolování se od hostitelské kultury a snahu o maximální zachování kultury vlastní. Marginalizace, jako třetí z akulturačních strategií, představuje způsob vyrovnávání se, kdy nedojde ke ztotožnění ani s jednou kulturou, dochází k neschopnosti přisoudit hodnotu jedné z kultur. Poslední a zřejmě nejúspěšnější akulturační strategií je integrace. Jedinec nebo skupina považuje hostitelskou kulturu za důležitou a přisuzuje jí hodnotu, přičemž si zároveň chce do jisté míry udržet kulturu vlastní.¹³²

Eriksen hovoří o integraci. Je to pro něj synonymní pojem k pojmu asimilace. Vymezuje se ztrátou vlastní identifikace se skupinou a členstvím v majoritní společnosti. Druhou, ne tolik radikální variantou je integrace,

¹³⁰ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str. 86

¹³¹ BERRY, J. W., POORTINGA, Y. H., SEGALL, M. H., DASEN, P. R.. *Cross-Culture Psychology, Research and Applications*. Cambridge, Cambridge University Press, 2002.

¹³² MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-802-4613-611. Str. 92

kdy se minorita přizpůsobí majoritě, ale nevzdává se své kulturní či etnické příslušnosti. Eriksen se také ptá, zda by se měly minority integrovat. Podle jeho názoru by je k tomu neměla majoritní kultura vést násilím. Spíše by si měla pokládat otázky, zda se minority integrovat chtějí a jak.¹³³

Soukup naopak hovoří o kulturním šoku, který výrazně ztěžuje adaptaci. Jeho zdrojem je konfrontace se světem zcela odlišných ideových, normativních a jazykových významů.¹³⁴ Je třeba si uvědomit, že každý nově příchozí může pro domorodce představovat potenciální ohrožení.

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – nutnost přijmout kulturní zvyklosti země, kde žije

Jev – etnikum se přizpůsobuje zemi, kde se nachází. Menšiny se přizpůsobují v USA, Američané se přizpůsobují v cizích zemích

Kontext – pokud je to výhodné, nebo naopak pokud je daná postava tolerantní a přizpůsobivá

Vlastnosti (dimenze) – míra (vysoká – nízká), doba trvání (dlouho – krátce)

Intervenující podmínky – ochota opustit zaseté stereotypy, chuť naučit se nové, otevřenost, orientace na lidi, náhylnost k experimentování, kulturní senzitivita¹³⁵

Strategie jednání – pokud se jedinec ocitne v prostředí, které neodpovídá jeho kulturním stereotypům, není pro něho problém přizpůsobit se okolnostem

Následek – harmonie

Vztah s kategoriemi napodobování, tolerance, paranoidní strach

¹³³ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 57

¹³⁴ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie. Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie*. 2004. Str. 289

¹³⁵ Ve smyslu dle: MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str. 84

Modelová situace – epizoda 01x12, 13 Stan of Arabia 1,2

Ve druhé epizodě ze Saúdské Arábie se Stan adaptuje do arabské kultury (najít si podle typologie typ). Oproti tomu Francine začne Saúdskou Arábií nenávidět.

Stan: Víte, co ještě nesnáším na Americe? Nové Mexiko. Jako bychom snad potřebovali ještě jedno. (...) Saúdská Arábie je nejlepší země na světě!

Kategorie č. 11: nepřizpůsobivost

Protikladnou kategorií ke kategorii adaptabilita je kategorie, která popisuje projevy nepřizpůsobivosti menšinového etnika na nové kulturní prostředí. Proces adaptace na cizí kulturní prostředí není jednoduchý. Pro velkou část etnik zastoupených v seriálu je dokonalá adaptace neznámou veličinou. Procesem enkulturace prochází již malé děti, které se v průběhu socializace adaptují na specifické kulturní podmínky, osvojují si kulturní charakteristiky – normy, hodnoty, vzorce chování, které jsou v dané kultuře zastoupené.¹³⁶

V procesu enkulturace si člověk (dítě) vytváří kulturní identitu, kterou rozumíme vědomí příslušnosti k určité kultuře, a přijímá očekávání, jež má jeho okolí. Kulturní identitě předchází skupinová identita, kterou chápeme jako spojení se skupinou, s níž sdílíme společné sociální a kulturní charakteristiky. Pokud příslušíme k jisté skupině, není jednoduché se přeorientovat na skupinu jinou. Murphy poukazuje na rozdílnost vštěpování návyků, které probíhá v každé společnosti jiným způsobem.¹³⁷

Kulturní antropolog Murphy poukazuje na odlišné vštěpování návyků, které probíhá v souladu s duchem a zaměřením společnosti. Jedinec se může setkat z tzv. kulturním šokem. Jedná se o psychologickou dezorientaci způsobenou špatným porozuměním, někdy i úplným neporozuměním

¹³⁶ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str 35

¹³⁷ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2004. Str. 37

vzorcům cizí kultury. Kulturní šok vzniká z důvodu nedostatečného povědomí o dané kultuře, omezenou zkušeností a osobní rigiditou.¹³⁸

Můžeme ovšem hovořit i o akulturačním stresu, který bývá ztotožňován s pojmem kulturní šok.¹³⁹ Proces akulturačního šoku a následné začleňování a nezačleňování se do cizí kultury je vykresleno v epizodách 12 a 13 první sezóny seriálu s názvem Stan of Arabia 1 a 2. Soužití několika různých etnik, které pocházejí z odlišného kulturního základu, má na svědomí konflikty, jež vznikají na základě etnického podtextu. Eriksen ale poukazuje na možnou rozmanitost konfliktů. Podle něho nelze říci, že konflikt je pouze etnického charakteru. Nevidí diskriminaci pouze v tom, že např. někteří Američané jsou černí. Uvažuje i o problémech v rovině třídního rozdílu. Ty se ale potom mohou projevit formou rasového konfliktu. Ostatně rasové konflikty, například v oblasti násilných činů, nejsou v analyzované televizní sérii výjimkou.¹⁴⁰

Pokud je v seriálu zobrazena problematičtá akulturace alternativního etnika do dominantní kultury, je dána především osobní rigiditou konkrétního jedince (epizoda 03x04 Big Trouble in Little Langley), případně se mohou názory seriálových postav v průběhu měnit. Z přizpůsobivé na odmítavou (Francine – Stan of Arabia 1), či opačně. Kulturní šok je vystřídán poměrně neproblematickou adaptací (Stan v epizodě Stan of Arabia 1).

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – odlišné kulturní zvyklosti v oblasti stravování, hygieny, oblékání

Jev – jedinec se odmítá přizpůsobit kulturním zvyklostem a dále dělá to, co je zvyklý (cizinec v USA X Američan v cizí zemi)

¹³⁸ HARRIS, P. R.. - MORAN, R. *Managing cultural differences*. Houston, Gulf PublishinG. 1991

¹³⁹ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Str. 88

¹⁴⁰ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 33

Kontext – jedinec i přes výhodnost přizpůsobení se odmítá zapadnout do kontextu tamější kultury a operuje s prvky své původní kultury

Vlastnosti (dimenze) – intenzita (vysoká – nízká)

Intervenující podmínky – neschopnost opustit zaseté stereotypy, sentimentalita, návyky

Strategie jednání – pokud se jedinec ocitne v prostředí, které neodpovídá jeho kulturním stereotypům, pak toto prostředí upraví dle vlastních požadavků

Následek – střet s původní kulturou

Vztah s kategoriemi adaptabilita, tolerance, zesměšnění.

Modelové situace – epizoda 03x04 Big Trouble in Little Langley –

Epizoda pojednává o původu Francine, kterou adoptovala dvojice Číňanů, a střetu americké a čínské kultury. Rodiče přijíždějí na několik dní ke Smithovým domů a okamžitě zdejší prostředí přizpůsobují svým zvyklostem. Odmítají se přizpůsobit, naopak požadují za samozřejmé, že se ostatní přizpůsobí jim (Obrázek č.9).

Obrázek č. 9 – kategorie Nepřizpůsobivost

Kategorie č. 12: přijímání rolí

S adaptabilitou na kulturní prostředí souvisí i přijímání sociálních rolí, které jsou pro etnické menšiny v dané společnosti k dispozici. Eriksen se ptá, zda je nutné považovat sociální identity, nahlížené jako kontrastní etikety a vzájemně vylučné klasifikace, vždy za etnické. Etnicita se podle jeho názoru objevuje pouze ve chvíli, kdy kulturní odlišnosti způsobují sociální rozdíly.¹⁴¹ Etnicita je považována zejména za koncept, nikoli přirozený fenomén. Lze ji chápat jako moderní sociální konstrukt.¹⁴²

Jak toto téma Eriksen otevírá, tak se do něj *American Dad!* živě vpíjí. V možné polemice na toto téma se nevyhneme ani pověstnému přirovnání k vejci a slepicí. Ptát se, zda je původcem sociální identity, potažmo sociálních rozdílů etnický původ nebo naopak, by vydalo na další samostatné pojednání. Prvoplánovost televizní série *American Dad!* s hloubavějším divákem zřejmě nepočítá. Dovoluje si poměrně jednoduše schematizovat a do rolí sociálně podřadných s oblibou vpravuje etnické menšiny, přičemž každá má své konkrétní místo. Číňan je dobrý kuchař a sluha, Mexičan je schopný dělník, žena uklízečka apod. Dopouští se však i opozitního náhledu, kdy je sociální status okamžitě ztotožněn s konkrétním etnikem (viz modelová situace u epizody 02x03 *Failure is not a Factory-installed Option*). Modelové situaci dále ilustrují, jak západní kultura navykla kategorizaci obyvatelstva na základě etnického původu. Nerozlišují skutečnost, člověku, který je pro ně pracovní síla (dělník, uklízečka), je automaticky přiřazen sociální status, stejně tak je Mexičan okamžitě považován za podřadného.

Obě strany přijímají role, které jsou jim společensky prisouzeny – dominantní etnikum je v souladu s Thomasovým teorémem zde skutečně dominantní a nadřazené. K menšinovému etniku přistupuje jako k podřadnému, opovrženému.

¹⁴¹ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 88

¹⁴² ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 94

Kód kategorie:

Příčinné podmínky – etniku jsou přisuzovány určité role, které by mělo přijmout

Jev – přijímání předpokládaných sociálních rolí

Kontext – pokud etnikum dlouhodobě žije v USA, je nutno přijímat určité sociální role a nevybočovat z nich. Tyto role jsou zažité a nepředpokládá se, že by byly porušovány.

Vlastnosti (dimenze) – očekávání (silná – slabá), přijmutí (plně – částečně)

Intervenující podmínky – neschopnost odmítnutí této role

Strategie jednání – přijmout roli

Následek – naplnění očekávání a role

Vztah s kategoriemi opovržení, zesměšnění, tolerance, nepřizpůsobivost, adaptabilita.

Modelové situace – epizoda 02x11 American Dream Factory – Stan zakládá továrnu na výrobu plyšových medvědů. Shání pracovníky. Američan si řekne o minimální mzdu sedm dolarů denně, plus zdravotní pojištění. Stan zjistí, že Mexičan Paco je nejen zručný a výkonný, ale také je ochoten pracovat za minimální mzdu. Zneužije jeho i celou jeho rodinu. Pracují v jeho továrně za velmi málo peněz a navíc slouží jeho rodině (obrázek č. 10).

Modelová situace – epizoda 02x03 Failure is not a Factory-installed Option – Francine a Hayley si musí najít práci, aby vydělaly nějaké peníze. Rozhodnou se uklízet domácnosti. Když zazvoní u prvního domu, žena je automaticky pozdraví španělsky a mluví spisovnou angličtinou a velmi

pomalu, aby jí měly šanci rozumět.¹⁴³ (situace náleží i ke kategoriím Přízvuk, Opovržení)

Francice: Jsme tu, abychom uklidily dům.

Žena: Buenos Días. Jme-nu-ju se Judy. (...) Žena přijde za Francine a Hayley do koupelny, kde právě myjí podlahu. V ruce drží misku oříšků a říká: To-a-le-ta! Nepoužívat tuto toaletu!

Francie: Říkáte, abychom vyčistily i mísu?

Žena: No, no! Nepoužívat! (...) Rozbily jste můj kávovar?

Francine: Nevím, o čem to mluvíte.

Žena: Kávo-var! El burro na kafe!

Francie: Vím, co je kávovar, ale dnes jsme v kuchyni ještě nebyly.

Žena: Dnes žádné peníze!

Francie: Ale dnes jsme pracovaly dvanáct hodin.

Žena: Chcete, abych na vás zavolala imigrační? Rozumíte tomu? Myslím, že ano.

¹⁴³ *Žena*: Buenos Días. My Name is Judy. (...) La toilet, la toilet! No es poo-poo!
Francine: Are you saying you would like me to clean the toilet?
Žena: No, no! No es poo-poo. (...) Did you brick my coffee maker?
Francine: I don't know what you're talking about.
Žena: Coffee maker! El burro po los coffee.
Francine: I know what coffee maker is. We weren't even in the kitchen.
Žena: No dinero today!
Francine: But we work for twelve hours.
Žena: You want me to all INS (Imigration and naturalization service). You comprende that Yeah, you do.

Obrázek č. 10 – kategorie Přijímání rolí

2.2.2. Axiální kódování

V průběhu otevřeného kódování jsem vytvořila 12 kategorií – přízvuk, paranoidní strach, pohrdání, zesměšnění, tolerance, intolerance, oblékání, obdiv, parodování, přizpůsobování, nepřizpůsobivost, přijímání rolí.

Již během pojmenovávání jevů a vytváření kategorií a určování všech jednotek paradigmatického schématu jsem kladla důraz na koherenci celého systému. V plánu prvního typu kódování muselo být alespoň částečně patrné, které kategorie spolu více či méně souvisí. I proto jsem příčiny, důsledky, podmínky, interakce, strategie a procesy v kategoriích nadefinovala již při tvorbě kategorií a přiřadila je k jednotlivým položkám (kategoriím) otevřeného kódování. V této části vytvořím spojnice mezi jednotlivými kategoriemi. Při průchodu vyabstrahovanými tématy byla zřejmá jistá souslednost jevů. Tato souslednost dostávala jasné obrysy již během definování kategorií. Bylo zřejmé, že jedna kategorie vyvolává další. Lze je tak v závěru bez výraznějších obtíží poskládat do několika hierarchických řad. Nejprve si však spojíme jednotlivé kategorie do dvojic či trojic. Tyto spojnice utvoříme pomocí vztahů, které lze mezi jednotlivými kategoriemi odhalit. Tyto vztahy tvoříme pomocí hypotéz o jevech.

Vzájemně související kategorie

Přízvuk – (oblékání) – paranoidní strach

Před možným propojením kategorie přízvuku a strachu jsem si kladla otázku, jak a zdali vůbec mohou spolu nějak souviset. Jejich vztah je daný podobně jako u dalších dvojic. Kategorie spojují příčinu a následek – tedy konkrétní přízvuk konkrétního etnika, který může vyvolat reakci u převažujícího etnika v podobě paranoidního strachu. Tento se projevuje radikální intervencí ruku v ruce s druhou (etnocentrickou) kategorií Bennetova modelu interkulturní senzitivity – obranou. Obě kategorie mají spojitost v příčinné podmínce etnického původu.

Pokud hovoří jedinec většinového etnika s jedincem etnické menšiny, následuje reakce způsobená paranoidním strachem. Přízvuk je ovšem doprovázen vizualitou konkrétní osoby. Reakce tedy není dána přímo a pouze jazykovým projevem, ale kombinací několika jevů najednou.

Oblékání → paranoidní strach

Stejně jako v případě první dvojice kategorií funguje i spojení kategorií oblékání a paranoidní strach. K vyvolání defenzivní reakce vůči etniku však v tomto případě není třeba jazykové interakce. Postačí vizuální kontakt. V sociální interakci dvou etnik je tvořen jejich vzájemný vztah vizuálními prvky spojenými s jejich oděvem. Dominantní etnikum zaujímá postoj k menšinovému etniku na základě jeho explicitně definované etnické příslušnosti. Pokud etnikum spadá mezi rizikové, následná reakce koresponduje s projekcí paranoidního strachu.

(Oblékání) – opovržení – zesměšnění

Kategorie opovržení a zesměšnění se vzájemně prolínají nejen v oblasti příčinných podmínek, ale také ve strategiích jednání a v kontextu. Pokud dominantní kultura projevuje opovržení vůči cizímu etniku, považuje jej automaticky za podřadné (v sociální hierarchii i biologicky).

Po vzájemné interakci poté následují situace, která uvede dané etnikum do zesměšňující situace tím, že poukáže na jeho slabiny.

Adaptabilita – přijímání rolí

Pokud je etnikum ochotné a schopné adaptovat se v novém kulturním prostředí, přijímá tím i společenské role, které jsou v dané kultuře vyhrazeny nejen pro konkrétní pohlaví, ale také pro sociální status, který je etniku přiřazen. Společnými prvky jsou v podstatě všechny elementy, které byly u jednotlivých kategorií nadefinovány. Obě kategorie společně úzce souvisí. Lze říci, že pro úspěšnou adaptaci etnika je důležité bezproblémové přijetí sociálních rolí, které jsou pro jeho kategorii v dané kultuře k dispozici.

(Adaptabilita) – tolerance – obdiv

Na předchozí dvojici plynule navazuje a odvíjí se od ní další nadkategorie spojující toleranci a obdiv. Příčinnými podmínkami této kategorie je adaptabilita. Bez adaptabilního jedince z řad etnické menšiny není možné pociťovat tolerantní postoje. Pokud nevedeme k etnické menšině alespoň elementární toleranci, potom nemůžeme dané etnikum obdivovat. V seriálu jsou projevy obdivu spjaty s dalšími prvky, které odkazují ke komparaci různých kulturních elementů (jídlo vzájemně, jídlo a produkty, studentskou píli).

Paranoidní strach – intolerance

Na první popsanou dvojici souvisejících kategorií navazuje tato kategorie. Jak jsem již popsala výše, paranoidní strach má své příčinné podmínky ve strategiích komunikace i vizuální reprezentaci etnika. Paranoidní strach vyvolává samotná biologická existence etnické odlišnosti (barva pleti), ale také kulturní konstrukty jako je odívání. Nelze přesně určit, která z této dvojice je příčinou a která následkem, nicméně primární rigidní postoj je původcem paranoidního strachu, který se prezentuje mírou intolerance k etnické menšině a tendencemi k jejímu zneškodnění, takřka k likvidaci.

Adaptabilita – tolerance

S mírou tolerance k etnické menšině souvisí i její schopnost adaptability na nové podmínky a prostředí. Obecně jsou v seriálu zobrazovány situace, kdy akulturované etnikum projevuje vyšší míru tolerability ze strany svého okolí, než etnikum, které prožívá kulturní šok a je adaptace částečně neschopno, nebo se naopak jedná o vysoce nepřizpůsobivé jedince, kteří se snaží přetvářet prostředí nové dominantní kultury k obrazu svému.

Hierarchické řady

Oblékání → přízvuk → nepřizpůsobivost → paranoidní strach → opovržení → zesměšnění → intolerance

S typem oblékání souvisí i přízvuk. Pokud daná osoba prezentuje konkrétní etnikum, její projev je doprovázen specifickým přízvukem. Platí zde, že obě kategorie jsou maximálně schematizovány. Čím dokonaleji propracované schéma oděvu, tím silnější přízvuk. Obé může v interakci s cizí kulturou způsobit reakce nepřizpůsobivosti. V očích jedinců dominantní kultury velmi pravděpodobně vyvolá přítomnost schematizovaného příslušníka etnické menšiny reakci způsobenou paranoidním strachem a s tím související opovržení, případně zesměšnění. Dominantní kultura se vůči etnické menšině projevuje intolerantně. Celý cyklus vede k etnocentrickým projevům.

Oblékání → přízvuk → adaptabilita → tolerance → obdiv → přijímání rolí

Osa akce a reakce má i adekvátní relativistický protipól. Schematicky konstruované prvky znázorňující konkrétní etnikum mohou vyvolat v zástupcích dominantního kulturního prostředí opačný fenomén, než v případě první hierarchické řady.. Etnická menšina se jeví jako přizpůsobivá a neproblematická, prim hraje kulturní relativismus.

2.2.3. Selektivní kódování

„Selektivní kódování zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie, kolem které je organizován základní analytický příběh.“¹⁴⁴ Vzhledem k nastolenému tématu není možné zahrnout do finálního výběru selektivního kódování jen jednu dominantní kategorii, která odpovídá zkoumanému jevu. Hlavní téma projektu bylo vyřčeno ještě před započítím výzkumu. Jsou jím strategie projekce kulturního relativismu A etnocentrismu, čemuž odpovídají všechny identifikované kategorie. Protože je stěžejním tématem práce sledování projekce relativistických a etnocentrických postojů vůči etnickým menšinám, vybrala jsem jako stěžejní kategorii syntézu kategorií adaptability (integrace) a nepřizpůsobivosti jakožto dvou stran jedné mince. Kolem těchto dvou kategorií osciluje všech deset zbývajících kategorií, které jsou propojené nejen s centrální kategorií, ale také navzájem.

V kapitole 2.2.2. jsem identifikovala vztahy jednotlivých kategorií a propojila je mezi sebou. Hlavní kategorií, která se zdá být nejvhodněji vztáhnutelnou na analyzovanou problematiku, je (ne)prizpůsobivost. Centrální kategorii chápu jako syntézu prvků kategorií integrace a nepřizpůsobivosti, které tvoří vzájemný protipól. Zkoumán bude jak přístup k integraci u menšinových etnik do nového kulturního prostředí, tak i míra tolerance dominantní kultury k integraci etnických menšin a vztahy odvíjející se od úspěšnosti integrace.

Dominantní kategorie – (ne)prizpůsobivost

Pravidelná vlastnost – míra tolerance – vysoká (relativistický postoj) – nízká (etnocentrický postoj), ochota (ochotný – neochotný), úspěšnost (žádná – úplná)

Podkategorie – přízvuk, paranoidní strach, opovržení, zesměšnění, tolerance, intolerance, oblékání, obdiv, napodobování, integrace, nepřizpůsobivost

¹⁴⁴ STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1999. Str 86

Identifikace hlavního příběhu – Hlavní téma výzkumu jsem si v podstatě předidentifikovala již v názvu práce. Kategorie a jejich spojnice tvoří základní osu příběhu. Ta je dána mírou schopnosti integrace etnické menšiny na půdě dominantní a mírou tolerance dominantní kultury k integračním pokusům etnických menšin. Tyto jevy závisí na řadě dalších faktorů, které vyplývají na povrch v sociální interakci. Hlavní zájem se točí okolo prvků, které vyvolávají kulturní interakci a reakci dominantního etnika na etnikum menšinové.

2.3.Zpětné zakotvení teorie

Etnocentrické i relativistické postoje jsou v televizní sérii American Dad! V rovnováze. Počet relativisticky smýšlejících seriálových postav je znatelně vyšší, než osob opačného vyznání. Díky extrémní formě negativních (opovržení, zesměšnění) reakcí vůči cizímu etniku se ale zdá být obsah silně etnocentrický, ovšem umírněovaný relativisticky smýšlejícími postavami. Dominantní kultura reaguje na alternativní v závislosti na viditelných znacích (oblečení, prostředí), nevyjímaje znaky rasové (barva pleti).

Tvrzení v předchozím odstavci vychází z nashromážděných a kódovaných dat a jsou prvotní kostrou k tvorbě nové teorie. V následujících třech podkapitolách si odpovíme na otázky spojené s hlavní kostrou příběhu. V první řadě mě bude zajímat, jak se projevuje dominantní kultura v seriálu. Zdali je dominantní kultura přizpůsobivou a adaptabilní v jiné kultuře, zda je tolerantní k etnickým menšinám, dále které klíčové postavy reprezentují opozitní postoje vůči etnickým menšinám a jaký je vzájemný poměr relativistických a etnocentrických postojů.

2.3.1. Dominantní kultura a její (ne)přízpůsobivost

Za dominantní kulturu je považováno severoamerické prostředí mimo oblast Kanady. Stereotypizovaným modelem sociálního prostředí prezentovaného v seriálu je středostavovská manželská rodina¹⁴⁵ otec + matka + syn + dcera. Muž je zaměstnaný, žena působí v domácnosti. Rodina vlastní rodinný dům v oblasti klidného předměstí velkoměsta – v tomto případě přímo v centru USA – Washingtonu D.C., nechybí velký automobil typu SUV.

Analýze byly podrobeny klíčové postavy seriálu a situace, do kterých se tyto postavy dostávají v průběhu sociální interakce, jež vyvolávají určitý typ postoje k etnickým menšinám. Při definování kulturního zázemí etnika není brán zřetel na obtížnou definovatelnost pojmu kultura, která nabízí i tvrzení, že jeden národ může mít mnoho kultur.¹⁴⁶ Pokud používám pojmy jako kulturní jevy, kulturní rys apod., vnímám je jako odraz jedné konkrétní národnosti. Jednotlivé kulturní a etnické rozmanitosti národností nereflektují, naopak doporučila bych na tuto oblast obrátit pozornost dalších badatelů.

Mezi klíčové postavy, které projektují dominantní kulturu seriálu patří členové rodiny Smithových – otec Stan, matka Francine, dcera Hayley, syn Steve, domácí mazlíček v podobě zlaté rybičky Klause a mimozemšťana Rogera. Dále se objevuje Hayleyin přítel Jeff, klíčovými vedlejšími postavami jsou manželé Memariovi ze sousedství, Stanovi kolegové ze zaměstnání a zástupci jednotlivých etnik.

Sociální identifikaci jedinců je nutné chápat jako příslušnost k určité skupině. Jedinec sám sebe identifikuje s konkrétní skupinou. V analyzovaném materiálu platí sociální identifikace jako příslušnost k národu. Tato identifikace může být založena na základě různých rysů –

¹⁴⁵ SINGLY, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. 1999. Str. 9. - Manželská rodina nebo-li typ rodinné skupiny žijící ve společné domácnosti, složené z rodičů a jejich dětí.

¹⁴⁶ KROEBER, A. L. - KLUCKHOHN, C. Kritický nástin systému a definic kultury. 1969
. Str 39: dle Webmasterova nového slovníku z roku 1936

pohlaví, barva pleti, národnost ad.¹⁴⁷ V analýze jsem se zaměřovala na jednotlicí prvek národnosti, který chápu jako příslušnost ke konkrétnímu etniku, jež má jistou barvu pleti a vyznává stejné náboženství. Tomuto zjednodušení napomohla silná schematizace seriálu. Další dělení na etnika v rámci národnostního celku by byla nadměru složitá a pro potřeby analýzy bezvýznamná. Podle Eriksena ale není jasné, zda si jedinec tvoří individuální identitu sám. Identitu a cítění pro společenství vytváří ideologie kultury, která přispívá k legitimizaci určitého druhu politiky.¹⁴⁸ Eriksen tak pokládá zásadní otázku: „*Jak velká část osobní identity je zvolená a jak velká je vnucená?*“¹⁴⁹

U seriálových postav je zcela zřejmé, že jejich postoje jsou maximálně utvářeny skrze dominantní ideologii. Ovšem pouze za předpokladu, že dominantní ideologií jsou tvrzení, načrtnutá v kapitole 2.3. Identita hlavních postav je tvořena, jak popíši v další části této kapitoly, ztotožněním s ideologicky blízkou skupinou. Nelze jednoznačně říci ani v jednom případě, že se jedná o majoritu. Sociální identifikace dominantního etnika je projektována takřka vždy jako nadřazená vůči etnické menšině. V tomto případě nerozlišuji, zda je dominantním etnikem občan Spojených států amerických či občan Saúdské Arábie. Je nutné ale brát v potaz kontext, konkrétní situaci a místo výskytu tohoto fenoménu. I když postava většinového etnika zachovává dekorum relativistické doktríny, stále je patrné vědomí vlastní pozice nad úrovní menšinového etnika v dané oblasti. Postava si uvědomuje svou sociální i rasovou nadřazenost jako globální element, nikoliv jako svůj osobní postoj.

Eriksen se ale ptá, zda je nutné považovat sociální identity, nahlížené jako kontrastní etikety a vzájemně vylučné klasifikace, vždy za etnické. Etnicita se podle jeho názoru objevuje pouze ve chvíli, kdy kulturní

¹⁴⁷ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 65

¹⁴⁸ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 45

¹⁴⁹ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 71

odlišnosti způsobují sociální rozdíly.¹⁵⁰ Etnicita je vnímána zejména jako koncept, nikoli přirozený fenomén. Lze ji chápat jako moderní sociální konstrukt.¹⁵¹ Tvůrci série ale v podstatě neví, jak v tomto případě tuto problematiku uchopit, zda podle Eriskanova modelu, či jít proti němu. Raději tedy alibisticky užívají obě možné varianty v kruhu. Etnicita v negativním slova smyslu žije svůj vlastní život v dogmatech, které následně konstruuji etnické, a tím i sociální diference. Zároveň se často stává, že sociální status automaticky v subjektech dominantní kultury generuje etnickou příslušnost bez bližšího nahlížení na objektivní realitu.

Již při prvotním průchodu daty je patrné, že dominantní kultura, prezentovaná klíčovými postavami seriálu,¹⁵² se výrazně vymezuje vůči etnickým menšinám. Mezi tyto menšiny patří nejčastěji Mexičané, osoby s původem v arabském světě, občané černé pleti, taktéž bez bližšího určení původu, Asiáté (Japonci a Číňané) ad. Patrnou vyváženou dualitu postojů k menšinovému etniku jsem načrtla již při klasifikaci kategorií, kde jsou některé kategorie ve vzájemné opozici, nehledě na vztahy určené v rámci axiálního kódování (integrace – nepřizpůsobivost, tolerance – intolerance). Tak, jak se etnické menšiny ukazují jako přizpůsobivé i nepřizpůsobivé, i reprezentanti dominantní kultury zastupují oba módy postoje k etnickým menšinám, tedy postoje etnocentrické i relativistické. Dominantní kultura se projektuje skrze všechny vyabstrahované kategorie v módu kulturního relativismu i etnocentrismu. Klíčové postavy seriálu projektují oba zkoumané jevy a vzájemně působí vyváženým dojmem.

Stan Smith a jeho etnocentrismus

Jako intolerantní vůči osobě jiného etnického původu se projevuje takřka ve všech případech postava Stana Smithe. Jeho interkulturní senzitivita je na druhém stupni – odmítnutí – etnocentrické kategorie

¹⁵⁰ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 88

¹⁵¹ ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. 2007. Str. 94

¹⁵² Viz kapitola 2.2.1. a také níže

Bennetova vývojového modelu senzitivity.¹⁵³ Jak je možné vidět v přepisech modelových situací, interakci s cizím etnikem odmítá a začíná se značnou skepsí, jeho úsudek je doprovázen vysokou mírou paranoidního strachu, vyvolaného pocitem nebezpečí z možného teroristického útoku. Jako teroristu vnímá každou osobu s etnickým původem v arabských státech, které jsou s hrozbou terorismu mediálně (dnes již obecně) spjati. V tu chvíli nehraje roli ani současné kulturní zázemí (narození na území USA jako v případě sousedů Memariových), ani dokonalý jazykový projev, který je znakem původu v dominantní kultuře. V přítomnosti etnické menšiny se cítí ohrožen. Jedná v souladu s tvrzeními Bergera a Luckmana, kteří tvrdí, že lidé produkují svůj sociální svět a přitom okamžitě zapomínají, že se jedná o jejich vlastní konstrukt, a chovají se k němu jako k objektivní realitě.¹⁵⁴

Hrozbu pro něho tvoří i občané mexické národnosti – ta je prezentována jako původce kriminální činnosti – či obyvatelé černé pleti, kteří jsou zase projektováni jako původce násilných činů. V interakci s takovým typem etnika Stan reaguje spontánně, jeho úsudek je zamlžen touhou po likvidaci potenciálního nebezpečí. Nebere v potaz možnou neškodnost tzv. nepřítele. Stejné postoje zaujímají osoby v pracovním vztahu s „americkým otcem“ Stanem v rámci korporace CIA. Svými postoji Stan a jeho kolegové ztělesňují tzv. Bochnerův kontrastní typ osobnosti. Prožívají rozdíly mezi kulturou vlastní a cizí, odlišnosti cizí kultury odmítají a kladou důraz na hodnoty, které jsou typické pro jejich vlastní kulturu.

Dalšími typy osobnosti, které Bochner v souvislosti integrace kultur rozlišuje, jsou asimilační typ, pro něhož není problém přijmout hodnoty a normy cizí kultury (po čase ovšem ztrácí vlastní identitu), hraniční typ, pro který jsou obě kultury přínosné (v extrémním případě neprobíhá identifikace ani s jednou). A konečně syntézní typ, jenž je ideálním typem

¹⁵³ BENNETT, M. J. A. *Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity*. International Journal for Intercultural Relations, 1986

¹⁵⁴ REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 2004. Str. 278

kosmopolitní osobnosti, nositelem splynutí (syntézy) dvou kultur a nositelem světové mysli.¹⁵⁵

Ostatní postavy a jejich relativismus

Oproti Stanovijsou takřka všechny ostatní seriálové postavy, které nejsou spjaty se službami v CIA, prezentovány jako původci kulturního relativismu. Jejich hlavním přínosem pro seriál a minimalizaci etnocentrického vyznění seriálu je výrazný protipól Stanových činů. Francine se chová etnocentricky pouze po střetu s etnickou menšinou, která v danou chvíli vyvolává negativní zkušenost. Ani tehdy ale nepropadá skepsi. Tvoří relevantní protinázor a v průběhu modelových epizod se jí daří pravidelně převádět Stana na stranu relativismu. Její opozitní názor je živnou půdou pro předpoklad vyváženého vyznění série jako celku. Její stanoviska se samostatně neobjevují, markantní většinu jejích reakcí tvoří protinázor ke Stanovu etnocentrismu.

V případě, že dochází k výměně rolí dominantní – alternativní a z původní dominantní kultury se stává kultura menšinového charakteru na území původní etnické menšiny, zůstávají vztahy zachovány. Záleží především na schopnosti adaptability menšinového etnika. I přes značnou snahu o přijetí předem určených rolí je patrný despekt ze strany dominantní kultury.

Podle Bochnerova dělení osobností se v seriálu dále objevují všechny typy. Asimilační typ představují manželé Memariovi ze sousedství Smithových a mimozemšťan Roger, jehož důvody asimilace nejsou ovšem nezištné. Dokonalým typem se profiluje Francine, která ale opět, podobně jako Roger, jedná zcela účelově a z obou kultur si v případě potřeby bere jen prvky výhodné pro ni samotnou. Stojí tak na pomezí hraničního a syntézního typu.

¹⁵⁵ BOCHNER, S. *The social psychology of cross-cultural relations*. In: Bochner, S. (Ed.): *Cultures in Contact. Studies in Cross-Cultural Interactions*. Oxford, Pergamon, 1982. Str. 86

2.3.2. Způsob zobrazování kulturního relativismu a etnocentrismu, jejich vzájemný poměr

Etnocentrické a relativistické postoje se v seriálu projektují skrze jednotlivé postavy tak, jak je popsáno v kapitole 2.3.1. Celkový poměr obou zkoumaných jevů je velmi vyrovnaný, dalo by se říci, že navzdory všemu vyřčenému převažuje relativistické paradigma. Projevují se skrze reakci na explicitní etnickou sebeidentifikaci. Ta je množinou elementů jako oblékání, prostředí, projev (adaptabilita), jazyk (přízvuk). Pro identifikaci jevu nestačí pouze analýza dialogu, je nutné zahrnout celý situační komplex, který v konkrétní interakci obsahuje všechny zmíněné prvky, případně výjimečné situace promluvy o etniku, kde je formotvorná pouze právě promluva.

Vizualita etnik je prezentována velice schematicky. Každému konkrétnímu etniku je přiřazeno konkrétní vizuální schéma, které zahrnuje barvu pleti, styl oblečení závislý na příslušnosti k národu (skupině), typický akcent, jazyková vybavenost, konkrétní schopnost adaptability. Tento komplex následně vyvolává u jednotlivých postav reakce dle výčtu v kapitole 2.3.1., určuje sociální status jedince (a potažmo i celého etnika). Prvky přiřazené konkrétnímu etniku dále generují v souladu s výsledky selektivního kódování nejen reakci aktérů dominantního etnika, ale především vlastní projekci, tedy schopnost přizpůsobení se, potažmo nepřizpůsobivost novému kulturnímu prostředí.

Barva pleti je zde zvýznamněnou veličinou tak, jak o ní hovoří Soukup. Neplatí jako pouhá nehodnotící biologická kategorie k označení pigmentace ve chvíli, kdy začíná zastupovat nižší IQ, lenost, sexuální náruživost, smysl pro rytmus a převahu emocí nad intelektem.¹⁵⁶ V rámci seriálového kontextu fenomén barvy pleti zastupuje sociální status i typ reakce při interakci u konkrétní seriálové postavy. Imigrant je považován za nepřítele bez solidarity většinové společnosti. Barva kůže zde zastupuje konkrétní

¹⁵⁶ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie. Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie*. 2004. Str. 89

vlastnosti. Pokud se stává barva pleti tématem hovoru, je zmiňována v negativní konotaci i bez přítomnosti zastupujícího jedince („*Rap je černá hudba a černá hudba nemá dobrý vliv na lidi, kteří ji poslouchají.*“). Nikdy nesouvisí s reálným chováním příslušníků odlišné rasy.¹⁵⁷ Tyto asociace jsou dle Soukupa pouze kulturní konstrukce. „*Lidé ve vztahu k morfologicky odlišným skupinám lidí, které tradičně označují jako rasy, jednají na základě významů, které jim připisují. Významy připisované cizím rasám se konstituují v procesu sociální interakce. Chceme-li pochopit průběh kulturní konstrukce, musíme provést interpretaci znaků.*“¹⁵⁸

Tvůrci seriálu užívají k zobrazování cizích etnik bohaté spektrum elementů v souladu se stereotypizovaným povědomím o konkrétních kulturách. Představitelem „jiné“ kultury je tak postava vyobrazená ve stereotypním schématu.

Schémata nejčastěji zobrazovaných etnik:

Mexičan – barevné oblečení, sombrero, knír; šikovnost, nenáročnost, oddanost, schopnost uvařit dobré jídlo, kriminalita

Asiat – čistý, elegantní společenský oděv či tradiční úbor gejši (jedná-li se o Japonce), architektura, rekvizity jako nunčaky, šavle, videokamera (japonský turista), typický jídelní servis, slušnost, úslužnost, chytrost, píle (čínští studenti)

Arab – tradiční oděv, architektura, vztah ke zvířatům, vtaž k ženám, násilí, terorismus, pašování drog, nebezpečí

Černoch – násilí, pudy

Jamajčan – specifický účes, marihuana, plážová obuv, letní pestrobarevný oděv

¹⁵⁷ Epizoda 01x04 Francine's Flashback: Černým obyvatelům je přisouzeno výtržnictví, ačkoliv nebyl na místě přítomen žádný příslušník tmavé barvy pleti.

¹⁵⁸ SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie. Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie*. 2004. Str. 89

Etnické menšiny v podobě přistěhovalců nejsou nikdy vyobrazeny jako již adaptované entity. Vždy se jedná o exemplární případ, který v zobrazovacích prostředcích nese zároveň veškeré negativní konotace a zkušenosti, jaké lze s danou kulturou spojit. V zobrazovacích metodách seriálu *American Dad!* vidím silné tendence k zobrazení nepřizpůsobivosti etnik. Národnostní menšiny zobrazované seriálem vykazují silnou vůli být považováni za národnostní menšinu se všemi prvky, které tato odlišnost obnáší. Ač pro ně nové kulturní prostředí není neznámou jednotkou (dlouhodobý pobyt, narození v dané kultuře neadaptabilním rodičům), chovají se v souladu s vlastními kulturními návyky a vytváří si na novém území prostředí, kde zachovávají a rozvíjí vlastní svébytnost, jazyk, kulturu a vyjadřují tím svou nezaměnitelnou identitu.

Takové zobrazení nabízí v extrémní podobě epizoda 03x04 *Big Trouble in Little Langley*. Pojednává o dvojici Číňanů, kteří jsou adoptivními rodiči Francine Smithové. Během své návštěvy v domě Smithových, namísto přizpůsobení se, přizpůsobí jejich obydlí svým potřebám v souladu s kulturními zvyklostmi své původní kultury¹⁵⁹. Proces přizpůsobování prostředí vlastním potřebám je sice postupný, ale začíná okamžitě. U dominantního etnika vyvolává i přes snahu o toleranci (Francine) pouze negativní emoce.

Je možné tvrdit, že etnické menšiny nepovažují prezentaci etnické identity za limitující či nabádající k posměškům a negativistickým postojům. Svou roli v nové společnosti přijímají a hrají do nejmenších detailů. Naopak považují za hodnou posměšku opozitní kulturu se všemi jejími prvky, zvyky a tradicemi. Pokud se najde osoba, která takřikajíc menšině „otevřít oči“, jde pravděpodobně o příslušníka tamější národnostní menšiny, jednajícího proti společenskému znevýhodnění etnika v souladu s relativistickými postoji a zákony dané země. Neadaptabilní jedinec své postoje a návyky nemění ani po cílené intervenci.

¹⁵⁹ Viz obrázek č. 9

Etnika v novém kulturním prostředí procházejí složitým procesem opakované socializace. Procesem, v němž postupnými kroky a vzájemnou interakcí člověka s prostředím dochází k začleňování jedince do společnosti. Jsou mu předávány modely chování, způsoby i formy komunikace, dochází v něm k interiorizaci společenských norem.¹⁶⁰ Morgensternová a Šulová dále uvádějí, že v různých fázích socializačního procesu dochází k postupnému rozvoji integrované osobnosti schopné žít ve společnosti bez větších těžkostí.¹⁶¹

Proces nové socializace, tedy adaptace na kulturní prostředí, je pro jedince socializované na své původní prostředí náročný a mnohdy účelově odmítaný. „*Kultura je stejně jako jednotlivec víceméně konzistentním souborem myšlenek a činů. V každé kultuře vznikají pro ni charakteristické cíle. Lidé v každé kultuře jednají v souladu s těmito cíli.*“¹⁶² Pro jedince tedy není vůbec snadné oprostít se od svých původních cílů, kterých dosahoval jako člen jedné kultury, a adaptovat se na cíle nového kulturního prostředí. Dokládá to i Bennetův Vývojový model interkulturní senzitivity¹⁶³, který obsahuje šest různých stupňů adaptace. Tři stupně etnocentrické a tři etnorelativistické. Nehledě na konkrétní stupně, kterými etnika v seriálu procházejí, by měl z procesu socializace vzejít jedinec, schopný rozumět společnosti, v níž se pohybuje. „*Zároveň by měl být přínosem, obohacovat a rozvíjet ji svou existencí.*“¹⁶⁴

Morgensternová a Šulová uvádějí následující nejdůležitější činitele v procesu socializace:¹⁶⁵

- Náboženství, morální hodnoty, jazyk

¹⁶⁰ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 200 str. 31

¹⁶¹ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 200 str. 31

¹⁶² BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. 1999. Str 48

¹⁶³ Viz kapitola 2.2.1. , kategorie č.10 - integrace

¹⁶⁴ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 200 str. 31

¹⁶⁵ MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 200 str. 33

- Mysl a cíl určující kvalitu vztahů
- Práva a normy jako podstatu společenského pořádku
- Dělna práce jako základ společenské kooperace

Možný úspěch v integraci etnik do nového kulturního prostředí je závislý na úspěšném zvládnutí předchozích kroků, jak se ukázalo i při analýze seriálu. Akceptování morálních a náboženských hodnot, osvojení jazyka, dodržování norem a předpisů a přijetí pracovní role jsou pro úspěch klíčové. Důkazem budiž schémata z plánu axiálního kódování, která dokládají hierarchii úkonů, jež je nutné pro úspěšné začlenění se do společnosti obsáhnout. Úspěšná socializace je krokem k navázání vztahů etnicky nehodnotícího charakteru. Není ale určující, pouze zvyšuje šance. V rámci seriálu není projekce postoje k etnickým menšinám založena přímo na schopnosti a míře jejich adaptace. Role etnik jsou předem dané a opět závisí na konkrétním jedinci a liberálnosti jeho osobních preferencí. Jediným prvkem, který dokáže zvrátit postoj konkrétního jedince, je intervence další osoby. Tyto tendence vidíme na příkladu Stana a jeho ženy Francine, která společně s dětmi a liberálním mimozemšťanem Rogerem funguje jako úspěšný katalyzátor manželových etnocentrických postojů, potažmo i etnocentrického charakteru celé série.

S projevy etnocentrismu ve své práci pracuji dle definice Sumnera – skupina je přesvědčena o správnosti svých vlastních zvyků a pokud se další skupiny vymezují zvyky odlišnými, v původní skupině toto vyvolává opovržení. Etnocentrickými vnímám pro účely své studie odmítavé postoje jednotlivých postav seriálu k vyobrazeným zástupcům etnické menšiny (cizího etnika), přičemž cizím etnikem či etnickou (potažmo národností) menšinou je vnímána postava, která, velmi zjednodušeně řečeno, nespadá do kategorie „bílého obyvatele USA, který se zde narodil, stejně jako jeho předci“. Postoje postav vůči těmto etnikům jsou odmítavé a pohrdající (v souladu se Sumnerovými postuláty). Cizí etnika jsou terčem posměchu a modelových reakcí, které se opakují, vyvolávají negativní konotace,

strach. Cizí etnika jsou účastníky modelových situací, zastávají výhradně určité pozice, jsou terčem modelových reakcí ze strany jednotlivých postav seriálu. Etnocentrické projevy seriálových postav vnímám dle relativistické tradice jako negativní element a také s nimi tak budu ve výstupu studie nakládat.

2.3.3. Poměr prostoru, který je v seriálu věnovaný kulturnímu relativismu a etnocentrismu

Bez využití kvantifikačních metod je poměrně obtížné poskytnout zarytým statistikům uspokojivou odpověď na tuto otázku. Mým cílem ovšem nebylo kvantifikovat, nýbrž popsat, jakým způsobem se v analyzovaném materiálu projektuje vyváženost. Pokud je možné vůbec o vyváženém postoji hovořit.

Ačkoliv by bylo v podstatě možné tvrdit, že oba postoje jsou v rámci seriálu v rovnovážném postavení, jednalo by se o velice vágní tvrzení. Scénář analyzovaného seriálu není primárně, i přes explicitně patrné etnocentrické tendence, veden za účelem poškození cizích etnik. Etnocentrické postoje jsou, jakožto původce humorných situací vedených v neprospěch menšinového etnika, prvkem zábavného charakteru. Neznamena to ovšem, že majoritní podíl připadá etnocentrickým tendencím. V dnešním problematickém světě v podstatě není možné, aby bez hrozby masivní kritiky vznikl televizní obsah, který bude explicitně etnocentrický. Z toho důvodu se domnívám, že negativismus je pravidelně a dostatečně vyvažován a postupem času začal být etnický motivovaný obsah nahrazován zaměřením na popkulturní obsahy.

Vyváženost a etnorelativistické tendence vnímám ovšem pouze jako klamavé, odvádějící pozornost od skutečného záměru. Markantní podíl na prezentaci etnocentrismu zabírají reakce z kategorie zesměšnění a opovržení, které reagují na nedostatečnou, ať již nedokonalou či absolutně odmítanou, integraci etnika. Ač je patrné, že integraci je ze strany dominantní kultury nejprve bráněno, postoje se vždy obrací, etniku je umožněna integrace, nicméně stále přetrvává dogma spojené s daným etnikem.

Jak tvrdí Příbáň, příslušníci etnických skupin si s sebou do nového kulturního prostředí přinášejí svou původní kulturu, a zpětně tak ovlivňují

charakter většinové kultury.¹⁶⁶ Tvorba multikulturní společnosti je dnes již přirozeným procesem. Zadává ale prostor pro možné úvahy na téma tolerantního soužití.¹⁶⁷ Takový typ soužití s sebou nese rizika. V našem případě jde o rizika skrytého etnocentrismu, kdy jedinec pod rouškou tolerance máte menšinové etnikum, získává si jeho důvěru a posléze zakročí proti jeho přítomnosti. Tyto případy jsou poměrně časté a vedou mě tedy k myšlence skrytých záměrů, které se diametrálně odlišují od těch, jež série v souladu s postuláty kulturního relativismu explicitně prezentuje.

Prezentovaná realita je kombinací poměrně složitých kódů s jasným účelem. Odvolám-li se na teorie reprezentace reality Stuarta Halla, kde konstrukce skutečnosti a její význam je dle intencionální teorie závislý na záměru mluvčího (slova znamenají to, co si komunikátor přeje),¹⁶⁸ dostávám jasný důkaz pro odvážná tvrzení, že seriál má ambice tlumočit většinový postoj společnosti a odrážet současnou situaci, která se zdá být v závislosti na nashromážděných datech alarmující, postižený množstvím stereotypizované předpojatosti. Dle Baudrillarda ale poskytují média fragmentarizovaný a matoucí svět, tzv. hyperreálné reprezentace.¹⁶⁹

¹⁶⁶ PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. 2004. Str. 8

¹⁶⁷ PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. 2004. Str. 8

¹⁶⁸ Citováno dle: REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 2004. Str. 213

¹⁶⁹ Citováno dle: REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. 2004. Str. 279

3.Závěr

American Dad! se ve svém rámci nevěnuje pouze problematice etnicity. Stejně jako další seriály podobného typu - Simpsonovi (The Simpsons), Griffinovi (Family Guy), South Park atp. - zaměřují svou pozornost spíše na reflexi společenského a kulturního života. Věnují se aktuální společenské a politické situaci, klíčovým prvkem humorných scén již nejsou jen etnika. V American Dad! je v jeho průběhu patrný silný odklon od primárního nosného tématu, které je tématem analýzy této práce, ačkoliv již z názvu a úvodní znělky¹⁷⁰ je patrné, že série byla původně zaměřena na problematiku etnicity. Jakkoli mohlo být toto zaměření společensky problematičtější, nedosahovalo extrémních podob, které by zavdaly podnět k širší kritice a potažmo i ukončení seriálu. Tvůrci spíše následují trend a již v průběhu čtvrté sezóny se orientují na současnost a jednotky populární kultury, téma zpopularizované původně tvůrci The Simpsons, než aby pokračovali v hlubším zachycení otázek etnické příslušnosti. Tato tendence se samozřejmě promítla i do závěrů studie. Ze seriálu, který staví nosnou tematickou linku na problematice multikulturalismu, zasažené především událostmi 9/11, se postupně stal seriál, který se toto téma spíše bojí uchopit konstruktivně a zaujmout jednoznačný postoj a využít edukativní potenciál, kterým jako masmédiem bezesporu disponuje. Pro výsledky analýzy tento odklon od tématu znamenal značné ochuzení.

Na základě zpracované studie ovšem i přes posun v zaměření vyšlo najevo několik důležitých poznatků. Tvůrci American Dad! pracují s otázkami kulturního relativismu a etnocentrismu poměrně sofistikovaným dvousečným způsobem. Ačkoliv jsou zkoumané jednotky zdánlivě v rovnováze díky okamžitým reakcím na etnocentrické postoje, které

¹⁷⁰ Text úvodní znělky seriálu, kterou zpívá „americký otec“ Stan Smith: „Good morning USA I've got a feeling that it's gonna be a wonderful day.

The sun in the sky has a smile on his face,
And he's shining a salute to the American race.
Oh boy it's swell to say,
Good morning USA!
Good morning USA!"

vyvažují a beze zbytku stírají rasově motivované konflikty, konstrukce zobrazování odpovídá pravému opaku. Postoje respektující etnické menšiny a ochota k procesu integrace jsou zde zobrazovány takřka bezvýhradně jako iniciace ženy, přičemž téměř vždy se jedná o reakci na projevy etnocentrismu iniciované mužem. Pokud zaznamenáme projevy sympatie (tolerance, obdiv) ze strany muže, vychází toto jednání z předchozí komparace totožné jednotky dominantní kultury nebo je součástí humorné, až zesměšňující pointy. Ani úspěšný proces přizpůsobování se cizí dominantní kultuře a potažmo dokonalé integrace není určující pro myšlenkový obrat u dominantního etnika. Vlastně je zcela bezvýznamný. I přes veškeré snahy o přizpůsobení se záleží na konkrétním jedinci a syntéze s partnerem, který funguje jako protiváha jeho názorů. Mužský element v seriálu prezentuje etnocentrismus a ženský element je ze své podstaty relativistický, zmírňující důsledky počínání muže.

I přes veškerou snahu se téma ukázalo jako velice problematické a široké pro uchopení a relevantní zpracování. Byla nutná neustálá průběžná redukce jevů, které se dostaly do pozornosti badatele. Největší nápor na pozornost tak představoval prvotní průchod daty a následně průchod nashromážděnými poznámkami, z nichž bylo nutné selektovat podstatné jevy a následně z nich vytvořit jednotlivé kategorie. Ač se zakotvená teorie jevila ihned zpočátku jako nejvhodnější analytická metoda, ukázalo se, že pro potřeby magisterské práce by byl vhodnější typ výzkumu využívající spíše spojení několika metod dohromady. Ač poměrně variabilní na průběh analýzy a práci s daty, představuje zakotvená teorie velice svazující přístup k analýze dat. Samotný proces otevřeného kódování a tvorby kategorií byl proveden s odstupem času několikrát, dokud nebyly zcela pochopeny principy zakotvené teorie. Bez perfektní prvotní analýzy by výzkum nemohl pokračovat dále směrem k plánu axiálního kódování. Tato část je velmi náročná na čas. Bylo by proto velmi vhodné provádět alespoň tento první krok v kolektivu výzkumníků a poté výsledky komparovat a pečlivě vybírat nosná témata, ze kterých by byly následně utvořeny kategorie. Pro začínající

badatele je i přes své nesporné výhody metoda zakotvené teorie velice problematická.

Vzhledem k závažnosti problematiky, jež tato práce analyzuje, by vynikající výsledky přinesla dlouhodobá a náročná analýza, která by kombinovala statistické metody s kvalitativními postupy, třeba právě znovu konkrétně v zakotvené teorii. Tým výzkumníků by přinesl výsledky, které by vedly k důležité společenské diskusi. Toho tato práce díky svému omezenému rozsahu a pozornosti jen jediného badatele není schopna.

I přes uvedená úskalí a problémy při dokončování výzkumu poskytla analytická část dostatečnou platformu pro zodpovězení výzkumných otázek. Vzhledem k odklonu od tématu se mohou zdát některá tvrzení rigidní, nedokonalost teorie je, jak již bylo řečeno způsobena náročností zpracování a omezením rozsahu. Nedostatečné zpracování tématu je také důsledkem nutné redukce nosičů tématu na jedinou kategorii – situace. Při zohlednění většího množství nosičů a využití širší teoretické základny v úvodní části práci by práce přinesla pravděpodobně komplexnější novou teorii o zkoumané problematice. Zahrnutí dalších elementů by však znamenalo značné překročení rozsahu práce, které není v kompetenci diplomové studie.

Seriál *American Dad!* je nicméně pro studenty mediálních a kulturních studií, potažmo i dalších oborů věnujícím se kultuře, etnicitě či vizualitě velmi konstruktivním objektem zájmu. Dalším rozpracováním tématu a zdokonalováním započaté teorie by mohl přinést odpovědi na konkrétní otázky v oblasti integrace a multikulturalismu., ale také v dalších oblastech patrného zájmu. Mimo specifického postoje vůči integraci různorodých kultur je zde věnován široký prostor i dalším problematikám, které spadají do oblasti zájmu oborů mediální a kulturní studia, silně se dotýká například tématu genderu. Dalším výzkumníkům bych tedy doporučila zaměřit pozornost zejména na tuto problematiku. Kromě mnohočetného tematického zaměření se pro další badatele nabízí množství metod analýzy, jimiž lze studii uchopit a dosáhnout tak výsledků, které by dále mohly téma rozpracovat. Ať již jde o v textu zmiňovanou diskurzivní analýzu

se zaměřením na konverzační analýzu, či kvantifikační statistické metody. Zajímavé výsledky analýzy by jistě přineslo hlubší zaměření se na vizualitu, stereotypy či sociální role.

Pro potřeby kratší akademické práce, zejména širší seminární práce, tematickému projektu či bakalářské diplomové práce, doporučuji studentům zaměřit se na analýzu jednoho konkrétního typu zobrazované kultury (japonskou, mexickou, problematiku arabské kultury) apod. Další možností je zaměření akademické práce na tematické subkultury (hippies, atp.).

4.Zdroje a seznamy

4.1.Seznam zkratek

Aj. – a jiný / a jiné

Ad. – a další

Atp. – a tak podobně

Atd. – a tak dále

Apod. – a podobně

4.2. Seznam pramenů

1. sezóna

01x 01 - Pilot

01x 02 - Threat Level

01x 03 - Stan Knows Best

01x 04 - Francine's Flashback

01x 05 - Roger Codger

01x 06 - Homeland Insecurity

01x 07 - Deacon Stan, Jesus Man

01x 08 - Bullocks to Stan

01x 09 - A Smith in the Hand

01x 10 - All About Steve

01x 11 - Con Heir

01x 12 - Stan of Arabia 1

01x 13 - Stan of Arabia 2

01x 14 - Stannie Get Your Gun

01x 15 - Star Trek

01x 16 - Not Particularly Desperate Housewife

01x 17 - Rough Trade

01x 18 - Finances with Wolves

01x 19 - It's Good to Be Queen

01x 20 - Roger'n'Me

01x 21 - Helping Handis

01x 22 - With Friends Like Steve's

01x 23 - Tears of Clooney

2. sezóna

02x 01 - Camp Refoogee

02x 02 - The American Dad After School

02x 03 - Failure Is not a Factory-Installed Option

02x 04 - Lincoln Lover

02x 05 - Dungeons and Wagons

02x 06 - Iced, Iced Babies

02x 07 - Of Ice and Men

02x 08 - Irregarding Steve

02x 09 - The Best Christmas Story Never Told

02x 10 - Bush Comes to Dinner

02x 11 - American Dream Factory

02x12 - A.T. the Abusive Terrestrial

02x 13 - Black Mystery Month

02x 14 - An Apocalypse to Remember

02x 15 - Four Little Words

02x 16 - When a Stan Loves a Woman

02x 17 - I Can't Stan You

02x 18 - The Magnificent Steven

02x 19 - Joint Custody

3. sezóna

03x01 - The Vacation Goo

03x02 - Meter Made

03x03 - Dope & Faith

03x04 - Big Trouble in Little Langley

03x05 - Haylias

03x06 - 42-Year-Old Virgin

03x07 - Surro-Gate

03x08 - The Most Adequate Christmas Ever

03x09 - Frannie 911

03x10 - Tearjerker

03x11 - Oedipal Panties

03x12 - Widowmaker

03x13 - Red October Sky

03x14 - Office Spaceman

03x15 - Stanny Slickers II: The Legend of Ollie's Gold

03x16- Spring Breakup

4. sezóna

04x01 - 1600 Candles

04x02 - The One That Got Away

04x03 - One Little Word

04x04 - Choosy Wives Choose Smith

04x05 - Escape from Pearl Bailey

04x06 - Pulling Double Booty

04x07 - Phantom of the Telethon

04x08 - Chindale

04x09 - Stan Time

04x10 - Family Affair

04x11 - Live and Let Fry

04x12 - Roy Rogers McFreely

04x13 - Jack's Back

04x14 - Bar Mitzvah Shuffle

04x15 - Wife Insurance

04x16 - Delorean Story-An

04x17 - Every Which Way But Lose

04x18 - Weiner of Our Discontent

04x19 - Daddy Queerest

04x20 - Stan's Night Out

4.3. Seznam citovaných pramenů

01x01 The Pilot

01x05 Roger Codger

01x06 Homeland Insecurity

01x11 Con Heir

01x012 Stan of Arabia 1

01x013 Stan of Arabia 2

02x05 Dungeons and Wagons

02x10 Bush Comes to Dinner

02x11 American Dream Factory

02x18 Magnificent Steven

03x04 Big Trouble In Little Langley

03x10 Tearjerker

03x11 Oedipal Panties

04x07 Phantom of Telethon

4.4. Seznam literatury

ADORNO, Theodor W. *Schéma masové kultury*. 1. vyd. Překlad Michael Hauser, Milan Váňa. Praha: Oikoymenh, 2009, 62 s. Oikúmené, sv. 7. ISBN 978-807-2984-060.

ARENDTOVÁ, Hannah. *Krize kultury: Čtyři cvičení v politickém myšlení*. Praha: Mladá fronta, 1994, 157 s. ISBN 80-204-0424-4.

BARTH, Frederik. *Ethnic groups and boundaries: the social organization of social difference*. Boston: Little Brown, 1969.

BAUMAN, Zygmund. *Myslet sociologicky*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-026-1

BENEDICT, Ruth. *Configurations of culture in North America*. 1932

BENEDICTOVÁ, Ruth. *Kulturní vzorce*. Praha: Argo, 1999.

BENNETT, M. J. A. *Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity*. International Journal for Intercultural Relations, 1986, Vol. 10, No. 2, s. 179–196. ISSN 0147-1767. [online]. [cit. 2011-09-29] Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0147176786900052>>

BERRY, J. W., POORTINGA, Y. H., SEGALL, M. H., DASEN, P. R.. *Cross–Culture Psychology, Research and Applications*. Cambridge, Cambridge University Press, 2002.

BOCHNER, S. *The social psychology of cross–cultural relations*. In: Bochner, S. (Ed.): *Cultures in Contact. Studies in Cross–Cultural Interactions*. Oxford, Pergamon, 1982.

BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 2003. Vydání čtvrté. ISBN 80-7254-321-0.

EAGLETON, Terry. *Idea kultury*. Brno: Host, 2001. Vydání první. 152 stran. ISBN 80-7294-026-0

- ERIKSEN, Thomas-Hylland. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-725-2.
- EZZY, D. *Qualitative analysis: practice and innovation*. London: Routledge, 2002. ISBN 0415281261.
- FISKE, John S.H. Komodity a kultura. In: *Revue pro médie: Časopis pro kritickou reflexi médií* [online]. 1. vyd. 2001[cit. 2012-01-13]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Revue01/preklad_fiske_rpm01.pdf
- FUKUYAMA, Francis. *Velký rozvrat: lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu*. Vyd. 1. Překlad Alena Faltýsková. Praha: Academia, 2006, 375 s. XXI. století, sv. 1. ISBN 80-200-1438-1.
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha, Argo: 1999. Vydání první – dotisk. ISBN 80-72203-124-4.
- GLASER, Barney L. - STRAUSS, Anselm G. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Reprinted 2006. ISBN 0-202-30260-1.
- HARRIS, P. R.. - MORAN, R. *Managing cultural differences*. Houston, Gulf PublishinG. 1991.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. Vyd. 1. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HRABÁKOVÁ, Lud'ka. Kulturní relativismus a pluralita kultur jako princip multikulturní výchovy. *Paideia: Philosophical e-journal of Charles Univerzity*. 2007, IV, 3-4, s. 1-6. [cit. 2010-11-09]. Dostupný také z WWW: <<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?sid=3&lng=cs&lsn=10&jiid=13&jcid=107>>. ISSN 1214-8725.
- KELLE, U. „Emergence“ vs. „Forcing“ of Empirical Data? A Crucial Problem of „Grounded Theory“ Recnsidered. *Forum Qualitative Sozialforschung/ Forum: Qualitative Social Research /On-line Journal/*,

2/2005. [online]. [cit. 2006-04-05]. Dostupný na <<http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-05/05-2-27-e.htm>>.

KLOSKOVSKÁ, Antonína. *Masová kultura: kritika a obhajoba*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967. Vydání první.

KROEBER, A. L. - KLUCKHOHN, C. *Kritický nástin systému a definic kultury*. Brno: 1969

KRONICK, Jane. *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*. Sociologický časopis, XXXIII, (1/1997).

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Rasa a dějiny*. Brno: Atlantis, 1999. ISBN 80-7108-138-8.

LEWIS-BECK, M. S., BRYMAN, A., FUTING LIAO, T. *The Sage encyclopedia of social science research methods*. London: Sage, 2004.

MACNAMARA, J. The bilingual's linguistic performance: a psychological overview. *Journal of social issues*. 1967, 23/2, str. 58–77, 596–608.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 4. rozš. a přeprac. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2009, 639 s. ISBN 978-807-3675-745.

MEADOVÁ, Margaret. *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-036-0.

MORGENSTERNOVÁ, Monika. - ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 218 s. ISBN 978-802-4613-611.

NDALIANIS, Angela. *Television And the Neo-Baroque. The Contemporary Television Series*. Michael Hammond. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2005, s. 81-101. ISBN 0-87486-1900-3.

PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. Praha: SLON, 2004. ISBN 80-86429-30-X

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

SOUKUP, Václav. *Antropologie: Teorie člověk a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.

SOUKUP, Václav. *Dějiny antropologie. Encyklopedický přehled dějin fyzické antropologie, paleoantropologie, sociální a kulturní antropologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN – 80-246-0337-3.

STRAUSS, Anselm G. – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X

SUMNER, William Graham. *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*. Boston: Ginn, 1906. Dostupné z <<http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=33725041>>

SINGLY, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1

TAYLOR, Edward Burnett. *Primitive culture: Research into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom*. Vol. 1. London: John Murray, 1903

VOLEK, Jaromír. Populární kultura. In: *Revue pro médie: Časopis pro kritickou reflexi médií* [online]. 1. vyd., 1999 [cit. 2012-05-13]. Dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Heslar/popularni_kultura.htm

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin (č. 273/2001 Sb.)

4.5. Elektronické zdroje

Fox [online]. 2010 [cit. 2010-11-09]. American Dad!. Dostupné z: <<http://www.fox.com/americanad/>>.

Planet Family Guy [online]. 2000-2010 [cit. 2010-11-09]. Family Guy. Dostupné z: <<http://www.planet-familyguy.com/news/>>.

Planet Family Guy [online]. 2000-2010 [cit. 2010-11-09]. The Cleveland Show. Dostupné z: <<http://www.planet-familyguy.com/news/>>.

Planet Family Guy [online]. 2000-2010 [cit. 2010-11-09]. Seth MacFarlane. Dostupné z: <<http://www.planet-familyguy.com/news/>>.

Seth MacFarlane [online]. 2005-2009 [cit. 2010-11-09]. Biography. Dostupné z: <<http://www.sethmacfarlane.net/bio.html>>.

Tvbythenumbers. [online]. [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: <http://tvbythenumbers.zap2it.com>
<http://www.analytictech.com/mb870/introtoGT.htm>

4.6. Seznam obrázků

Strana 28: Obrázek č. 1 – Titulní obrázek seriálové rodiny

Strana 63: Obrázek č. 2 – Kategorie zesměšnění

Strana 68: Obrázek č. 3 – Kategorie oblékání – Teherán

Strana 69: Obrázek č. 4 – Kategorie oblékání – Sydney

Strana 69: Obrázek č. 5 – Kategorie oblékání – Peking

Strana 69: Obrázek č. 6 – kategorie oblékání – Moskva

Strana 70: Obrázek č. 7 – kategorie oblékání – Roger jamajčandn

Strana 73: Obrázek č. 8 – kategorie Napodobování

Strana 79: Obrázek č. 9 – kategorie Nepřizpůsobivost

Strana 83: Obrázek č. 10 – kategorie Přijímání rolí

4.7. Seznam tabulek

Strana 35: Tabulka č.1- Typy výzkumu